

«Σοκ και δέος» (Αρσένιος Μέσκος) - Η σύγχρονη ορθόδοξη Θεολογία και η σχέση της με την σημερινή πραγματικότητα και την λογική

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πριν από καιρό άκουγα στον σταθμό της Εκκλησίας έναν θεολόγο, που συνηθίζει να περιέρχεται την Εσπερία και να διαλέγεται με τους εκεί χριστιανούς, ότι σε μια συζήτηση με προτεστάντες θεολόγους, διαπίστωσε τον τρόπο τους για την εξέλιξη της Βιολογίας και τους είπε αφοπλιστικά ότι “εμείς” οι ορθόδοξοι δεν έχουμε κανένα απολύτως πρόβλημα με την Βιολογία. Μου ήρθε στο μυαλό η μεγάλη άγνοια που έχουμε στην χώρα αυτή (που γέννησε την επιστημονική θεώρηση) για θέματα Επιστήμης, αλλά και την έπαρση των θεολόγων ότι η Θεολογία τους δεν έχει καμία απολύτως σχέση και δεν επηρεάζεται από την Επιστήμη (ούτε καν την Φιλοσοφία), αφού έχει ένα δικό της τομέα τελείως ανεξάρτητο.

Μετά από την ανάλυση στην “Εξαήμερο” του “Μέγα” Βασιλείου και την άσχετη σχέση της χριστιανικής κοσμολογίας με την επιστήμη και την βιολογία, θα δούμε αυτό το θέμα, της ορθόδοξης θεολογίας και της σύγχρονης Λογικής κυρίως, αλλά και της Επιστήμης μέσα από ένα βιβλίο που έγραψε ένας πρώην μηχανικός, που αποφάσισε να γίνει θεολόγος και κληρικός, που μόνος του και συνειδητά μετά από είκοσι χρόνια αποχώρησε από την Εκκλησία, γιατί διαπίστωσε ότι αυτές οι θέσεις της Εκκλησίας και των θεολόγων δεν οδηγούν πουθενά. Ο θεολόγος είναι ο Αρσένιος Μέσκος και το βιβλίο του το “Σοκ και Δέος” με υπότιτλο “ο Θεός στην μετά Χριστόν εποχή”, από τις εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 2009. Στις παρενθέσεις αναφέρονται οι αντίστοιχες σελίδες της συγκεκριμένης έκδοσης. Η μελέτη του Μέσκου αυτή, είναι καθαρά θεολογική και δεν ασχολείται ιδιαίτερα με την ιστορικότητα ή αντιφατικότητα των ιερών κειμένων, έχει δε ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί γνωρίζει τα πράγματα της Εκκλησίας από μέσα και άριστα ...

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το βιβλίο του Μέσκου δεν απευθύνεται στην πλειονότητα των θρησκευομένων αλλά σε όσους έχουν αμφιβολίες, απορίες και ερωτήσεις, επίσης σε όσους

προβληματίζονται για τα μεγάλα υπαρξιακά ερωτήματα και φαντάζονται ότι η Εκκλησία έχει κάτι να πει για αυτά (16). Στην εισαγωγή διαπραγματεύεται τι είναι η Θεολογία και ποια η σχέση της με την ορθόδοξη θεολογία. Τι είναι η Μεταφυσική και η σχέση της ορθόδοξης θεολογίας με την Μεταφυσική, εστιάζοντας στο πως η πίστη σε κάτι, μέσα σε συγκεκριμένο περιβάλλον, μπορεί να οδηγήσει σε στρεβλώσεις.

Τι είναι η Θεολογία

Μπορούμε να ζήσουμε άραγε χωρίς θεολογία, τι είναι θεολογία και γιατί την έχουμε ταυτίσει με την ορθόδοξη θεολογία; Όλοι μας, λέει ο Μέσκος, είμαστε υποχρεωμένοι από τη στιγμή που ερχόμαστε αντιμέτωποι με το χάος και την πολυπλοκότητα της ζωής, να κάνουμε ερωτήσεις και να δώσουμε κάποιες απαντήσεις σε σημαντικά θέματα, όπως τι είναι ο άνθρωπος, η ζωή, ο θάνατος, ο κόσμος, ποιο το νόημα του κόσμου, της ζωής και του θανάτου (20-22). Όλοι μας συνεχίζει, έχουμε μία ιδιωτική θεολογία που κουβαλάμε από το σπίτι μας ή το κοντινό μας περιβάλλον, και όλες αυτές τελικά είναι άπειρες.

Στην πραγματικότητα ο κάθε ένας πιστός, ακολουθεί μια δική του θεώρηση, παίρνοντας κομμάτια από “τα ράφια των πάσης φύσεως θεολογικών σούπερ-μάρκετ” χωρίς να ενδιαφερθεί για την ποιότητα ή την συνέπεια τους, προσθέτει τις δικές του “ψιμυθίες” και αρέσκειται στο τελικό αποτέλεσμα. Αναφέρει παραδείγματα που όλοι μας έχουμε ακούσει, για το πως κάποιοι φαντάζονται τον Χριστό ή τα λεγόμενά του, δείχνοντας ότι τελικά υπάρχει πλήρης άγνοια της διδασκαλίας της Εκκλησίας αλλά ταυτόχρονα και ευκολία στον κάθε πιστό να πιστέψει τον κάθε επιτήδειο, παρασυρόμενος σε θρησκευτικές υπερβολές. Αν με αυτόν τον απλοϊκό και χαοτικό τρόπο συγκροτούμε μια προσωπική θεολογία, που χαράζει στον χαρακτήρα μας συγκεκριμένο σύστημα αξιών και αν επιπλέον **ο πυρήνας της είναι ελαττωματικός**, καταλαβαίνουμε πόσο οι αξίες μας έχουν βγει λάθος και τι σημαίνει αυτό για μας, όσο και στην ίδια την κοινωνία (25-6).

Για όσους αποφασίσουν να μελετήσουν την ορθόδοξη χριστιανική θεολογία, για να διαπιστώσουν ποια στην πραγματικότητα είναι, θα συναντήσουν προβλήματα λόγω της απουσίας κριτικής σκέψης και γνήσιας διερώτησης, κάτι που επηρεάζει τελικά όλη την ελληνική κοινωνία. Ένα στοιχείο για παράδειγμα που το δείχνει αυτό ξεκάθαρα, είναι η αδιαπραγμάτευτη πίστη, ότι η Εκκλησία έχει τις μοναδικές γνήσιες απαντήσεις για όλα τα θεολογικά θέματα. Αυτό τελικά καθορίζει τα όριά της, αρνείται την εξέλιξή της και την ωθεί σε ένα συνεχή απολογητικό χαρακτήρα. Αυτό επίσης από μόνο του, απομακρύνει την ανοικτή μελέτη της

θεολογίας με κριτικό πνεύμα, με μεγάλο κοινωνικό κόστος, την στιγμή που καλώς η κακώς η χριστιανική θεολογία είναι συνδεδεμένη με το πολιτιστικό μας παρελθόν. Ο συγγραφέας υπόσχεται ότι σε επόμενο έργο του θα δώσει λύσεις στο αδιέξοδο αυτό, και τονίζει ότι κάνει σκληρή κριτική μεν, αλλά δεν εχθρεύεται την Εκκλησία (29-32).

Στην συνέχεια της εισαγωγής ο συγγραφέας τονίζει ότι κάθε θρησκεία αναζητεί την εξουσία. Στο παρελθόν το έκανε με την δύναμη των όπλων, συνήθως όμως το “επιδιώκει με ψυχολογικής υφής μέσα”, όπως η συκοφάντηση των αντιπάλων της. Η επιτυχία κρίνεται στο πως θα πείσει την κοινωνία ή τουλάχιστον την κυρίαρχη ιδεολογικά ή και οικονομικά τάξη, στο ότι οι αντίπαλοί της είναι και αντίπαλοι της ίδιας της κοινωνίας, που στοχεύουν κυρίως την έννομη τάξη, την ηθική και την εθνική ταυτότητα - στοιχεία απαραίτητα για την επιβίωση της κοινωνίας. Αυτό το αιτιολογεί και με παραδείγματα από την Αγία Γραφή αλλά και από το σήμερα, όπως η γνωστή άποψη ότι η αθεΐα ταυτίζεται με το απόλυτο κακό, προσθέτοντας μάλιστα στην αθεΐα και αυτούς που δεν δέχονται τον θεό όπως ακριβώς τον θέλει η Εκκλησία. Ο συγγραφέας τονίζει δε ότι δεν έχει δει αλλού τον αμοραλισμό που υπάρχει στον εκκλησιαστικό χώρο (33-6). Συνεχίζει λέγοντας ότι στον Χριστιανισμό υπάρχουν σημαντικά λάθη· τον Μεσαίωνα μπορεί να μην υπήρχαν οι γνώσεις και οι θεολόγοι απλά να έκαναν λάθος, αλλά σήμερα που υπάρχει η γνώση, διδάσκουν ανακρίβειες ως αλήθειες, κάνοντας απάτη πρώτα στον εαυτό τους και μετά στους άλλους, εφευρίσκοντας περίτεχνες τεχνικές συγκάλυψης. Άλλη μια απάτη είναι το αντίστροφο, δηλαδή ότι κάθε επιχείρημα υπέρ του θεού ή του θείου (ακόμα και αιρετικό) εκλαμβάνεται σαν υπέρ της Εκκλησίας, δίνοντας το γνωστό παράδειγμα για τον θεό του Αϊνστάιν που χρησιμοποιείται κατά κόρον (37-8).

Στην συνέχεια τονίζει ότι η λέξη “θεός” είναι μια έννοια χωρίς νόημα αν δεν αποκτήσει περιεχόμενο και φυσικά το περιεχόμενο δεν είναι μοναδικό. “Όλες οι θρησκείες λίγο-πολύ θεμελιώνουν την αξιοπιστία τους στην εμπειρία της ιδιαίτερης σχέσης τους με τον θεό, στην μαρτυρία των αγίων τους και στα διαφορετικά θαύματα”. Οι μονοθεϊστικές επιπλέον απαξιώνουν αμέσως τις αντίστοιχες εμπειρίες των άλλων θρησκειών και αν δεν μπορούν, τότε τις αποδίδουν στον δικό τους Θεό. Αυτός ο άνευ όρου επεκτατισμός που συνεχίζει στις μέρες μας, χαρακτηρίζει τον χριστιανικό Θεό και εδώ είναι στην πραγματικότητα και η ρίζα της αντίδρασης όλων αυτών των θρησκειών στην παγκοσμιοποίηση (41-44).

Μεταφυσική

Ένα σημείο νομιζόμενης υπεροχής της ορθοδοξίας είναι η άποψη ότι δεν είναι μεταφυσική αλλά εμπειρική (τεκμηριωμένη σε άρθρο του Ι. Βλάχου¹). Ο συγγραφέας κάνει μια σύντομη παρουσίαση της Μεταφυσικής, διότι η μεταφυσική είναι “ο λόγος για το είναι των όντων”, “η αναζήτηση των πρώτων αρχών των όντων” και ασχολείται με “όντα που δεν μπορούμε να πιάσουμε και να εκθέσουμε σε κοινή θέα”, ισχυρίζεται ότι η θεολογία είναι εξ ορισμού μεταφυσική. Η μεταφυσική ξεκίνησε από τον Αριστοτέλη, και μια εκδοχή της διαμορφώθηκε από τον Ακινάτη. **Την ακινάτια αυτή μεταφυσική την αρνούνται οι Ορθόδοξοι, ισχυριζόμενοι έτσι ότι αρνούνται όλη την μεταφυσική, κάνοντας μία φιλοσοφική απάτη** (εδώ ο συγγραφέας φέρει και μία αναίρεση στις θέσεις του Ι. Βλάχου από τον Κ. Μπέη²).

Η κάθε μεταφυσική πατάει σε εμπειρικά δεδομένα, με βάση τα οποία προσπαθεί να μιλήσει για όλα εκείνα στα οποία ο άνθρωπος δεν έχει άμεση πρόσβαση, το κενό το καλύπτει με την χρήση της αυστηρής λογικής. **Το να ισχυρίζεται κάποιος, γράφει ο Μέσκος, ότι η ορθόδοξη θεολογία είναι αντιμεταφυσική είναι λάθος γιατί δεν περιορίζεται μόνο στα εμπειρικά στοιχεία, αλλά τα αξιοποιεί ως νομιμοποιητικά στοιχεία για να αποφανθεί για θέματα που υπερβαίνουν την εμπειρία**, τονίζοντας την ανάγκη διάκρισης μεταξύ εμπειρίας από την μια και ερμηνείας της εμπειρίας, που φυσικά έχει υποκειμενικό χαρακτήρα και καταλήγει: “Ο τρόπος που κατανοεί ο άνθρωπος ένα εσωτερικό βίωμα, εξαρτάται από τα μεταφυσικά θεμέλια του περιβάλλοντος από το οποίο μεγάλωσε” και φυσικά είναι υποκειμενικός. Επομένως οι ερμηνείες δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικό υλικό της αλήθειας των μεταφυσικών προϋποθέσεων του πολιτιστικού περιβάλλοντος, Είναι η κλασική περίπτωση κυκλικού συλλογισμού της λήψης του ζητουμένου, φέρνοντας σχετικά παραδείγματα όπως η “όραση” του “άκτιστου φωτός” (46-50). Με βάση αυτό που παρουσιάζει αναλυτικά ο Μέσκος φθάνει στο συμπέρασμα: “Όταν κάποιος επικαλείται τα βιώματα είτε των αγίων είτε τα δικά του ως αποδεικτικά στοιχεία της πίστης του, απλά κοροϊδεύει τον εαυτό του και τους ακροατές του”, γιατί τα ερμηνεύει μέσα από ένα πλαίσιο ήδη προεπιλεγμένο για δικούς του λόγους. Αν το πλαίσιο αμφισβητηθεί, τα βιώματα δεν έχουν καμιά αποδεικτική αξία (52).

Το ίδιο ισχύει κατά τον συγγραφέα και με τα θαύματα (53), δεν αμφισβητεί την ύπαρξή τους όπως και ότι κάποια από αυτά έχουν σχέση με την θρησκευτική ζωή, ακόμα και αν ξεχάσουμε ότι θαύματα συμβαίνουν σε όλες τις θρησκείες, τίποτα

μα τίποτα δεν βεβαιώνει ότι η ερμηνεία που τους δίνουμε δεν είναι μεταφυσική αλλά εμπειρική. Τέλος κάνει μία διάκριση της μεταφυσικής στην οποία τείνει η σύγχρονη επιστήμη, και της εικόνας που έχουμε για την μεταφυσική από την θρησκεία (55).

Στο επόμενο τμήμα της μακράς εισαγωγής ο Μέσκος λέει ότι η ελπίδα, η πίστη η αισιοδοξία, πολλές φορές από μόνες τους, δίνουν δυνατότητες στον άνθρωπο να ξεπεράσει προβλήματα που φαντάζουν αξεπέραστα, και παρομοιάζει την δράση τους στον ψυχισμό του ανθρώπου, με το φαινόμενο placebo. Ακόμα και η πίστη στον Θεό μπορεί ισχυρίζεται να λειτουργήσει κατά αυτόν τον τρόπο, αλλά το ερώτημα παραμένει, το θετικό αποτέλεσμα έγινε γιατί επενέβη ο Θεός ή γιατί έπηξε το γιαούρτι (είχε αναφέρει νωρίτερα τον μύθο με τα δυο ποντίκια που πηδηξαν στο γάλα). Θα έλεγε κανείς ότι δεν έχει κανένα νόημα η απάντηση, μήπως όμως έχει τελικά και αυτή είναι σημαντική; Αφού ο άνθρωπος αν θεωρήσει ότι σώθηκε από τον Θεό, είναι αναμενόμενο να προσεγγίσει έναν εκπρόσωπό του. Εκεί θα ακούσει ότι οφείλει, αλλά αφού ο Θεός δεν φαίνεται πουθενά, οφείλει στον εκπρόσωπό του, και εδώ η Εκκλησία έχει αναπτύξει ενδιαφέρουσες μεθόδους τόσο εκλεπτησμένης όσο και άξεστης απαίτησης. Αυτό προχωράει στο κοινωνικό επίπεδο. (Εδώ ο συγγραφέας, έχει και μια σχετική υποσημείωση για το σκάνδαλο του Βατοπεδίου).

Ακολουθεί το θέμα του βιβλίου που αναλύεται σε τρεις κατηγορίες:

1. Ποια είναι η βάση της χριστιανικής θεολογίας - Ο χριστιανικός μύθος.
2. Ποια είναι σήμερα τα προβλήματα αυτού του μύθου.
3. Τους ελιγμούς διαφυγής της Εκκλησίας από το πρόβλημα.

1. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΜΥΘΟΣ

1.1 Άγνοια, συγκάλυψη και ο χριστιανικός μύθος

Ο Μέσκος στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρει διεξοδικά τον μύθο αυτό και τον αναλύει. Ξεκινά με ένα παράδειγμα που δείχνει την άγνοια της κοινωνίας και των πιστών για το τι πρεσβεύει η Εκκλησία και αυτό, όχι από αδιαφορία, αλλά από αυτοσυγκάλυψη της ίδιας της Εκκλησίας. Όταν συζητήθηκε το σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης απόρησαν πολλοί για την αναχρονιστική θέση της Εκκλησίας, ότι οι εκτός γάμου ερωτικές σχέσεις αποτελούν πορνεία. Φυσικά γάμος για την Εκκλησία θεωρείται μόνο ο θρησκευτικός, όταν όμως αποφασίσθηκε η διάταξη περί πορνείας (Πενθέκτη Οικουμενική το 692), ο γάμος ήταν μόνο πολιτικός, αφού δεν υπήρχε ακόμα ειδική εκκλησιαστική ακολουθία.

Άλλος τρόπος συγκάλυψης που έχει αναχθεί σε επιστήμη, είναι η αντιμετώπιση της κριτικής σε κάποια χριστιανική τους θέση από τους θεολόγους, αντί να την υπερασπιστούν ως θα όφειλαν, εκμεταλλευόμενοι την μεγάλη ποικιλία εκφράσεων του Χριστιανισμού, λένε εμείς δεν κάνουμε ακριβώς αυτό. Αυτό το πρεσβεύουν κάποιοι άλλοι που συνήθως είναι ομάδες χριστιανικές ή θεολογικές που μπορεί να τις θεωρούν και αιρετικές μπορεί και όχι, έτσι νομίζουν ότι κανείς δεν μπορεί να τους πιάσει παραλλάσσοντας διαρκώς τις απόψεις τους. Έτσι πηδάνε από θέση σε θέση.

Για τον λόγο αυτό επικρατεί μία σύγχυση που βολεύει την Εκκλησία, στο τι τελικά πιστεύει, γιατί οι απόψεις της αυτές έρχονται σε σύγκρουση με το περί δικαίου αίσθημα. Δεν υπάρχει ούτε ένα βιβλίο διατείνεται ο Μέσκος που να εξηγεί τις βασικές αρχές της Ορθοδοξίας σχετικά με την πίστη στον Θεό και τον τρόπο που πρέπει κάποιος να ζει. Υπάρχουν σκόρπιες εργασίες θεολόγων, χωρίς εκκλησιαστική επικύρωση. Αυτό βοηθάει την Εκκλησία να εμφανίζεται ως χαμαιλέων και από την μία να αποφεύγει την κριτική, από την άλλη ο κάθε εκκλησιαστικός να έχει την δική του άποψη για το τι σημαίνει Ορθοδοξία.

Πίσω από όλα αυτά όμως υπάρχει ένας πυρήνας, που διαμορφώθηκε στο τέλος της εικονομαχίας και που κανείς δεν μπορεί να τον αρνηθεί ή να αναιρέσει. Ο συγγραφέας τον αναφέρει σαν μύθο με την έννοια της αφήγησης και λέει ότι αυτός ο μύθος, συγκρούεται με την λογική, για τους λόγους αυτούς και είναι σκοτεινός. Δικαιολογεί στο κείμενο γιατί τελικά για τους περισσότερους είναι ένα αδιάφορο χωρίς σημασία παραμύθι, ενώ για ένα μικρό αλλά ουσιαστικό τμήμα της Εκκλησίας είναι η μοναδική Αλήθεια. (69-70).

1.2 Ο Θεός

Κεντρικός άξονας της ορθόδοξης χριστιανικής θεολογίας είναι η γνώση της μοναδικής αλήθειας, η μοναδικότητα του συγκεκριμένου θεού, η μοναδικότητα του θρησκευτικού δρόμου, η μοναδική σχέση της Εκκλησίας με τον Θεό.

Για να υπάρξει αυτή η μοναδικότητα έπρεπε η Εκκλησία να τετραγωνίσει τον κύκλο, το αποτέλεσμα είναι εξαιρετικά πολύπλοκο και εκλεπτυσμένο και φυσικά σε αρκετές παραλλαγές, μία από τις οποίες είναι αυτή που σήμερα λέγεται ορθόδοξη.

Στον Θεό έπρεπε να χωρέσουν τόσο ο παλιός θεός της Π.Δ., τόσο ο Χριστός της Κ.Δ., και μια ενδιαμέση δύναμη το Άγιο Πνεύμα για να ικανοποιηθούν οι φιλοσοφικές ανησυχίες των Ελλήνων. Για την κατανόηση αυτή υπάρχουν δύο

λογικές. Η πρώτη η φονταμενταλιστική, είναι ότι οι αλήθειες αυτές τις έδωσε ο Θεός από την αρχή και οι προφήτες τις ήξεραν επίσης, ασχέτως αν εμείς δεν τις βλέπαμε, δεν φανέρωναν την πληρότητά του (την Τριάδα δηλαδή), γιατί δεν ήταν έτοιμοι οι άνθρωποι (!). Η δεύτερη λαμβάνει υπόψη τα κείμενα και την σταδιακή αλλαγή στο νόημα και το περιεχόμενο των λέξεων. Ακολουθεί την εξέλιξη του πολιτισμού και της ανθρώπινης σκέψης. Αν ήθελε όμως η Εκκλησία να έχει μία έντιμη συμπεριφορά, θα έπρεπε εκτός από την εξελικτική πορεία της σκέψης, να υπερασπίζεται και τις αρχικές της ιδέες για να μην κλονίζεται η αξιοπιστία της.

Το αποτέλεσμα είναι οι σύγχρονοι θεολόγοι να θέλουν να διαλεχθούν με την επιστήμη και την σύγχρονη κοινωνία, παραμένοντας όμως στα πλαίσια της μεσαιωνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, κάτι που είναι αδύνατον (77). Ακολουθεί επεξήγηση του πως ορίζεται η τριάδα και επεκτείνεται στις έννοιες, κτιστό και άκτιστο, αίδιο και αιώνιο. Το σημαντικό όμως είναι ότι αυτή η **“κομψότητα χάνεται όταν φθάνει να προσεγγίσει την γήινη πραγματικότητα και το αποτέλεσμα είναι το ίδιο ακόμα και αν αγνοήσουμε αυτές τις περίτεχνες διακρίσεις”**. Ολοκληρώνει το κομμάτι αυτό ο Μέσκος λέγοντας *“τι υπονοεί άραγε η τριαδολογική διδασκαλία πέρα από το ότι, κάθε άλλη κατανόηση της θεότητας είναι εσφαλμένη, πλανεμένη, αιρετική, άρα απορριπτέα; Ότι μόνο οι παλιοί και νέοι θεολόγοι ξέρουν πως “είναι” ο Θεός, γιατί ξέρουν να κολλήσουν κάτω από την λέξη Θεός, τις λέξεις αγέννητος, γεννητός, και εκπορευτός, αν και δεν μπορούν τελικά να πουν τι ακριβώς σημαίνουν οι λέξεις αυτές. Πραγματικά τόση μεγαλαυχία, τόση οίηση είναι δύσκολο να συναντήσει κανείς έξω από τον ορθόδοξο χώρο”*. Αν κάποιος έχει αμφιβολίες για τον απίστευτα ολοκληρωτικό χαρακτήρα της Ορθοδοξίας, ας διαβάσει τα κείμενα που θα έπρεπε να διαβάζονται (και δεν διαβάζονται όλα -προφανώς δεν αναφέρεται στις γνωστές κατάρτες κατά του Ελληνισμού) στις εκκλησίες την Κυριακή της Ορθοδοξίας και να αφουγκρασθεί το πνεύμα και την κουλτούρα τους, αν θέλει να λέγεται ορθόδοξος χριστιανός (72-86).

1.3 Ο κόσμος

Το πρόβλημα για την Εκκλησία είναι ότι πολλοί θεολόγοι με αρχή τον Παύλο, προσπαθώντας να ενισχύσουν την περί Θεού διδασκαλία τους, λεπτολόγησαν ασύστολα σχετικά με τον κόσμο, το παρελθόν του και το μέλλον του. Ο Θεός φυσικά μπορεί να είναι απρόσιτος, το σύμπαν όμως όχι.

Κεντρικό χαρακτηριστικό της χριστιανικής αντίληψης είναι η πλήρης διαφοροποίηση του κόσμου από τον Θεό και ταυτόχρονα (και παράλογα) η

απόλυτη εξάρτησή του από αυτόν. Αν ο κόσμος είναι τόσο στενά εξαρτημένος από τον Θεό πως εξηγείται η προφανής ατέλειά του; Η σύνδεση αυτή γίνεται με το **προπατορικό αμάρτημα** και με τον ποιο αδύναμο κρίκο, τον άνθρωπο, και φυσικά την γυναίκα. Το κακό προήλθε λοιπόν από τον Αδάμ, για να μην το φορτωθεί αυτός το φορτώνεται η γυναίκα. Για να μην φορτωθεί όμως το ζεύγος αυτή την κακή συμπεριφορά, που θα ήταν εύκολη συνεπαγωγή ότι φταίει τελικά ο Δημιουργός του, επιστρατεύεται το φίδι που και αυτό ελέγχεται από τον Διάβολο, σε ένα διαρκές μοίρασμα της ευθύνης που τώρα μας ξεγελά επιπλέον στο ότι πίσω από όλα αυτά ο δημιουργός όλων παρέμεινε ο ίδιος (87-92).

1.4 Ο άνθρωπος

Αν αγνοήσουμε τον περίτεχνο εκκλησιαστικό τρόπο παρουσίασης, ο Θεός δεν ήταν ένας άλλα τρεις -άρα δεν είχε μοναξιά ήταν πλήρης, δημιούργησε τον κόσμο μόνο και μόνο για να χαρούν και άλλα πρόσωπα την χαρά του και όχι για να έχει παρέα. Δημιούργησε το σύμπαν ως τον χώρο για τον άνθρωπο, για να μετέχει της θείας μακαριότητας. Ο άνθρωπος όμως μετά την κατασκευή του δεν ήταν ίσως έτοιμος και για αυτό έπρεπε να περάσει μία δοκιμασία, για να αποδείξει ότι ήταν άξιος της τιμής αυτής. Το θέμα είναι ότι αυτό σύντομα στράβωσε, **ο άνθρωπος δεν πέρασε το τεστ, και αυτό κατέστρεψε την ισορροπία των φυσικών δυνάμεων που μέχρι τότε ήταν ένα κόσμος αφθαρσίας, αρμονίας και πληρότητας**. Αυτή η πράξη άλλαξε τον κόσμο, τον αντικατέστησε με ένα κόσμο φθοράς, διαφθοράς και αδικίας, δηλαδή αυτός που ξέρουμε ήδη. Το κλειδί είναι στο τέλος της ιστορίας, όπου ο Θεός προφητεύει ότι ένας άνθρωπος που θα γεννηθεί στο μέλλον θα νικήσει το κακό. Η τιμή αυτή προφανώς ανήκει στους Εβραίους, στον "περιούσιο λαό", που επιφορτίζεται με το καθήκον, την τιμή και την δόξα για την σωτηρία του σύμπαντος. Αυτό το κληρονόμησε ο Χριστιανισμός που έχει κομβική θέση στην θεολογία του (μεσσιανισμός) (92-6).

Ο Θεός έφτιαξε τον άνθρωπο από πηλό και φύσηξε σε αυτόν πνεύμα, βασική ανθρωπολογική αντίληψη του Χριστιανισμού είναι ο δυαλισμός, δηλαδή αποτελείται από δύο ουσίες, μία υλική το σώμα και μία πνευματική την ψυχή. Ο θάνατος αφορά μόνο το σώμα, η ψυχή ανάλογα με το τι έπραξε ο άνθρωπος θα πάει ή σε έναν ευχάριστο τόπο τον Παράδεισο ή σε έναν εξαιρετικά δυσάρεστο την Κόλαση, όπου θα είναι χειρότερα από τον θάνατο. Την πρώτη κρίση θα ακολουθήσει η Δεύτερη Παρουσία, το τέλος του κόσμου και της ιστορίας, η ανάσταση των νεκρών σωμάτων (!), η επανένωσή τους με τις ψυχές και η δεύτερη και τελική κρίση. Μετά από αυτό η κατάσταση παραμένει αναλλοίωτη στους

αιώνες (96-8).

Ο Θεός έφτιαξε τον άνθρωπο κατ' εικόνα, η πλειοψηφία των θεολόγων το ταυτίζει με το αυτεξούσιο του ανθρώπου, που κατά τον Μέσκο είναι μία απάτη και η ιστορία του προπατορικού το δείχνει ξεκάθαρα (99).

1.5 Η λύτρωση και ο Χριστός

Ο μεσσιανισμός που κληροδότησε η εβραϊκή παράδοση στον Χριστιανισμό, τονίζεται από τον Παύλο, που αυτός είναι ο πρώτος που συνέδεσε τον Χριστό με τον Μεσσία της Γένεσης. Όχι μόνο όλοι στη γη πρέπει να σωθούν, αλλά όταν γίνει αυτό (ή έστω η πλήρης τους ενημέρωση για το έργο του Χριστού-Μεσσία), θα αποκατασταθούν οι διαταραγμένοι νόμοι της φύσης και θα αποκατασταθεί η φυσική αρμονία, θα εξαλειφθεί ο θάνατος. Είναι αλήθεια ότι για την εποχή εκείνη που δεν είχαν ιδέα για το πως είναι και λειτουργεί η φύση, μπορείς να το δεις ίσως με συμπάθεια. Είναι όμως εξωφρενικό για το σήμερα, το ότι η Εκκλησία έχει κληθεί να σώσει το σύμπαν.

Ο Χριστός είναι σωτήρας όχι γιατί θα έσωζε τον λαό του από τους Ρωμαίους, αλλά γιατί θα νικούσε το αρχαίο κακό -δηλαδή είναι ο δεύτερος Αδάμ. Υπάρχει μεγάλη ποικιλία θεολογικών απόψεων πως το πέτυχε αυτό. **Το θέμα είναι ότι πέθανε χωρίς να συμβεί τίποτα και ο Παύλος συνέδεσε την εκπλήρωση της σωτηρίας με μια εκ νέου εμφάνιση, όπου θα γίνει και η ανάσταση των νεκρών και η ανακαίνιση της κτίσης. Εγγύηση αυτής της ελπίδας είναι η ανάσταση του ίδιου του Χριστού.** Πεθαίνοντας ως άνθρωπος, ξεχρεώνει το χρέος των ανθρώπων και έτσι πάσχει υπέρ όλου του κόσμου. Με την Ανάσταση ανοίγει τον δρόμο της ανάστασης όλων. **“Αυτή η ταύτιση του νοήματος της ενανθρώπισης με την αποκατάσταση της κτίσης, την οποία προκάλεσε ο Αδάμ, είναι ένα από τα ελάχιστα στοιχεία της χριστιανικής θεολογίας που έμεινε αναλλοίωτο κατά τους αιώνες της διαμόρφωσης της χριστιανικής πίστης”** (101-2).

Δεν φθάνει όμως να γεννηθεί κάποιος άνθρωπος για να επωφεληθεί της σωτηρίας που έφερε υποτίθεται ο Χριστός. Με την παρουσία του ο Χριστός ίδρυσε έναν φορέα μέσω του οποίου έχουν την δυνατότητα όλοι οι άνθρωποι να λάβουν την σωτηρία τους, την Εκκλησία -η μοναδική πόρτα για την σωτηρία, που μετά την Ανάληψη υποτίθεται ότι είναι το σώμα του Χριστού. Με την ένωση των ανθρώπων στην Εκκλησία, ενώνονται με το σώμα του Χριστού, ανακαινίζεται η “φύση” τους και οδηγούνται με ασφάλεια στα έσχατα. **Χωρίς αυτήν δεν υπάρχει**

ελπίδα σωτηρίας. Καθώς δεν υπάρχουν πολλοί Χριστοί δεν υπάρχουν και πολλές Εκκλησίες –άρα Εκκλησία είναι μία και μόνη η Ορθόδοξη Εκκλησία. Η διαφορά με τις άλλες εκκλησίες δεν είναι επιφανειακή αλλά οντολογική. Οι μεν είναι ανακαινισμένοι άνθρωποι οι δε μεταπτωτικοί. Εδώ στηρίζεται και η λογική χρωστάμε στον Χριστό αλλά πληρώνουμε στην Εκκλησία και φυσικά εδώ στηρίζεται και η δράση των ιεραποστολών (103-6).

1.6 Η Εκκλησία και η σωτηρία

Μπορεί κάποιος να σέβεται τον Χριστό ή και να πιστεύει, **αν όμως δεν υποταχθεί στην Εκκλησία δεν έχει ελπίδα σωτηρίας.** Για την είσοδό του ανθρώπου στην Εκκλησία και για την εξάλειψη της ενοχής από το προπατορικό, γίνεται η τελετή-μυστήριο του Βαπτίσματος. Είναι τόσο σημαντική γιατί από αυτή εξαρτάται η αιώνια σωτηρία ή η αιώνια καταδίκη. Συγχωρεί αυτομάτως όλες τις προηγούμενες αμαρτίες και ανακαινίζει την ανθρώπινη φύση. Αν δεν βαπτιστεί δεν απαλλάσσεται από την ενοχή, ή δεν αποκτά την ανακαινισμένη φύση, επομένως **είναι προγραμματικά καταδικασμένος για την Κόλαση ασχέτως του βίου του (!).** Στην Ανατολή που η λογική του βαπτίσματος είναι κυρίως οντολογική (αλλοίωση της προπτωτικής ανθρώπινης φύσης από το προπατορικό που κληρονόμησε σε όλους την διεστραμμένη τους φύση), **πρέπει το βάπτισμα να γίνεται με το ορθόδοξο τυπικό και μόνο. Αν αυτό δεν γίνει, δεν έχει απαλλαγεί από το αμάρτημα, είναι λειψός, έχει την πεσμένη πεπτωκυία, δεν έχει ελπίδα σωτηρίας** –δηλαδή ο απόλυτος ρατσισμός. Επειδή η αλλαγή μετά το βάπτισμα δεν είναι ορατή έχουμε και συνέχεια: Την στιγμή ακριβώς που βγαίνει από την κολυμβήθρα είναι αγνός σαν περιστέρα, αλλά αμέσως έχει και την επίδραση του μεταπτωτικού περιβάλλοντος και αμαρτάνει πάραυτα (ναι σωστά διαβάσατε). Μόνο που ενώ πριν ο Διάβολος ήταν μέσα στην καρδιά του (!), τώρα ο πιστός έχει ενωθεί με το σώμα του Χριστού και ο διάβολος είναι απέξω και επηρεάζει την καρδιά του απέξω, άρα είναι αντιμετωπίσιμος. Δηλαδή τελικά το βάπτισμα είναι αναγκαίο όχι όμως αρκετό. Πρέπει συχνά πυκνά ο πιστός να επανασυνδέεται με το σώμα του Χριστού και αυτό γίνεται με την Θεία Κοινωνία. Για τον λόγο αυτό και η Θεία Κοινωνία ανανεώνει ως λέγουν την χάρη του Βαπτίσματος. Φυσικά καλά καταλάβετε, ούτε αυτό αρκεί. Για να γίνεται αυτό πρέπει να μετέχει ενεργά στην Εκκλησία και να προετοιμάζεται για την Θεία Κοινωνία, και αυτό γίνεται με την μετάνοια και την ασκητική προσπάθεια (νηστείες κλπ). Την μετάνοια όμως αυτή και προσοχή εδώ οφείλει, για να έχει αξία, να την κάνει μόνο ενώπιον της Εκκλησίας, δηλαδή του κλήρου –από δω αντλείται στην πραγματικότητα και η πραγματική εξουσία του. Την πραγματική

εξουσία στον κλήρο την έχουν οι απλοί εξομολόγοι και όχι οι επίσκοποι. Για όλη την διαδικασία αυτή, έχει στηθεί όλο το οικοδόμημα της Ορθόδοξης Εκκλησίας υποστηρίζει ο Μέσκος (107-112).

Το μήνυμα της Εκκλησίας δεν είναι ηθικό, αλλά οντολογικό, δηλαδή δεν αποσκοπεί στην βελτίωση των ανθρώπων αλλά στην αλλαγή της φύσης τους. Αυτό σημαίνει ότι η Εκκλησία δεν θεωρείται κάτι ενδιάμεσο μεταξύ ανθρώπου και Θεού, αλλά αυτό που ενώνει τον άνθρωπο με τον Θεό. Αυτή η υψηλή αποστολή είναι και η αχίλλειος πτέρνα της. Όσο πιο μεγαλεπήβολα είναι αυτά που υπόσχεται, τόσο πιο αδύναμα γίνονται όταν τα διαψεύσει η ιστορία. Και η πρώτη και σημαντικότερη διάψευση είναι αυτή η πολυδιάσπαση των Εκκλησιών και οι άπειρες υποομάδες του Χριστιανισμού. Αν η σωστή πίστη για τον Χριστό είναι τόσο καθοριστική, ποια είναι εν τέλει η σωστή πίστη; Πως είναι δυνατόν ο Θεός να είναι απαθής στην πολυδιάσπαση αυτή του σώματός του;

Αυτά είναι τα κεντρικά στοιχεία του Χριστιανισμού και πάνω σε αυτά έχουν στηθεί πολλά άλλα οικοδομήματα σε χιλιάδες παραλλαγές και αποχρώσεις. Όλοι όμως στην βάση τους θεωρούν, αν και αποσιωπούν, τα παραπάνω ως τα ουσιώδη. Ο θεολόγος μπορεί να προσπαθήσει να τα αποφύγει σε μια συζήτηση με τους ελιγμούς διαφυγής που αναφέρονται παρακάτω, μπορεί να τα ονοματίσει με άλλα ονόματα, στο τέλος όμως θα παραδεχθεί ότι δεν μπορεί να τα αρνηθεί (115-7).

2. ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ

2.1 Μύθος και οντολογική αλήθεια

Αφού είδαμε τα βασικά του χριστιανικού μύθου, την βάση του δηλαδή όπου στηρίζεται το οικοδόμημα του, θα δούμε τα προβλήματα που εμφανίζονται σήμερα με αυτόν.

Οι περισσότεροι πιστοί δεν βλέπουν αρνητικά κάποια από τα κομμάτια αυτά του μύθου. Η ιδέα της πτώσης ίσως έχει ερείσματα μέσα μας. Πολλοί αισθανόμαστε ότι κάτι δεν πάει καλά στον κόσμο γύρω μας από αυτό που θα θέλαμε. Η αναζήτηση σε κάτι ανώτερο κάτι θείο επίσης, είναι λογική, αντανακλά τις υπαρξιακές μας ανάγκες. Πόσο παρήγορο και ανακουφιστικό είναι να πιστεύεις ότι ένας πανάγαθος θεός σε παρακολουθεί διαρκώς και μπορεί να επέμβει στην ιστορία για να σώσει εσένα. Φυσικά οι περισσότεροι μένουν εκεί και αγνοούν τα υπόλοιπα ή τον τρόπο που η Εκκλησία καταλαβαίνει τον μύθο της.

Θα μπορούσε η να θεωρηθεί σαν πραγματικός μύθος, δηλαδή σαν η εκλογίκευση

σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο του θρησκευτικού βιώματος και να έχει ξεκάθαρα αλληγορικό, συμβολικό ή ηθικό χαρακτήρα. Με αυτή την έννοια είναι εξέλιξη παλαιότερων μύθων, δεν θα είχε δεσμευτικό χαρακτήρα και μπορεί να γινόταν πηγή έμπνευσης πολλών δημιουργικών ιδεών και απόψεων.

Η άλλη εκδοχή όμως που είναι και ο μόνος τρόπος που ο ίδιος ο μύθος (άρα και η Εκκλησία), κατανοεί τον εαυτό του, είναι να εκληφθεί ο μύθος ως οντολογική αλήθεια. Μάλιστα είναι αναγκαίο να παρουσιάζεται ως προϊόν άμεσης ή έμμεσης αποκάλυψης του θείου. Αυτή η εκδοχή έχει αναγκαστικό χαρακτήρα, αφού είναι η μόνη αλήθεια και αυτό τον κάνει κατάλληλο για να αξιοποιηθεί από το εξουσιαστικό σύστημα της κάθε κοινωνίας. Η εξουσία όπως λέει ο συγγραφέας αγαπά την οντολογία.

Η σύγχρονη Εκκλησία σε πλήρη αντίθεση με το παρελθόν, κρύβει αυτή την διάσταση της διδασκαλίας της, για ευνόητους λόγους, ενώ μεγάλο μέρος των θεολόγων φλερτάρουν με την πρώτη εκδοχή και ο λόγος είναι απλός. Ο μύθος αυτός δεν μπορεί να σταθεί ως οντολογική περιγραφή του κόσμου, ούτε καν του Θεού. Οι άνθρωποι της Εκκλησίας σταδιακά καταλαβαίνουν ή έστω ψυχανεμίζονται τα αδιέξοδά του και προσπαθούν να αποκολληθούν από αυτά. Συνήθως ξεχνούν ή αποσιωπούν τα αρνητικά σημεία του μύθου και επικεντρώνονται στα ανώδυνα επιλεκτικά. Είναι μεν εκπολιτισμένοι αλλά βαθιά αντιφατικοί και διχασμένοι, γιατί σιωπηλά αποδέχονται την οντολογία του μύθου. Φυσικά υπάρχουν και οι ενδιάμεσοι εκκλησιαστικοί που τον θεωρούν φυσικά οντολογία, απλά πρέπει να εκφρασθεί με σύγχρονους όρους και να επαναδιατυπωθεί ή και διορθωθεί, ώστε να μην προκαλεί την κοινή λογική -Εδώ υπάρχει απλά παραπλάνηση και εκμετάλλευση της άγνοιας των ακροατών.

Οι χριστιανοί που εκλαμβάνουν τον χριστιανικό μύθο ως οντολογική αλήθεια, εκτρέπονται φυσικά και αβίαστα στον φονταμενταλισμό (119-126).

2.2 Ο μύθος και το παρελθόν

Ο χριστιανικός μύθος είναι ένας μύθος που προέρχεται από το παρελθόν και είναι ένας μεταφυσικός μύθος. Για την Εκκλησία είναι επαληθευμένος με:

* Το γεγονός της μεγάλης διάρκειας και εξάπλωσης του μύθου που αποδεικνύει καθώς λέγουν την αξιοπιστία του.

* Το γεγονός της ύπαρξης εξαιρετικών παρουσιών -αγίων που ενισχύουν με την εγκυρότητα της μαρτυρίας τους την αξιοπιστία του μύθου.

Άραγε πόσο μπορεί να πείσει σήμερα κάποιο από αυτά τα επιχειρήματα; Ούτως ή άλλως όλοι οι εκκλησιαστικοί είναι επηρεασμένοι από την θέση ότι τελικά η πραγματική πίστη αφορά πολύ λίγους -λίγοι θα είναι οι σωσμένοι. Για τον λόγο αυτό και αναφέρονται σαν σε όλο τον πλανήτη να υπήρχε μόνο μία κοινωνία και μόνο η θρησκεία στην οποία αναφέρονται (127).

Στην πραγματικότητα όλοι οι υπόλοιποι (οι μη ορθόδοξοι), λίγο ενδιαφέρονται για το πως βλέπουν οι θεολόγοι μας τους αγίους τους· έχουν τους δικούς τους αγίους ή ανθρώπους που δίνουν σημασία. Η επίκληση του παρελθόντος αυτού, έχει σημασία μόνο για τους ίδιους που το επικαλούνται. Οι πιστοί θεωρούν, ότι μόνο οι δικοί τους άγιοι είναι σημαντικοί και όλος ο υπόλοιπος κόσμος είναι σε πλάνη, είτε έχει είτε όχι αγίους και αντίστοιχα πιστεύω. Το πόσο εσφαλμένη είναι αυτή η άποψη δεν είναι απλά θέμα ποσοστού επί του συνόλου του πλανήτη, αλλά και το πως θα αποδείξει κάποιος ότι η συγκεκριμένη δική του ερμηνεία, είναι καλύτερη από των υπολοίπων και μάλιστα ότι των άλλων είναι πλάνη, με ουσιαστικά επιχειρήματα. Για κάθε νοήμονα άνθρωπο μια τέτοια συζήτηση δεν οδηγεί πουθενά (129-130).

Ειδικά για το θέμα των αγίων. Το αν θα θεωρηθεί κάποιος άγιος είναι ξεκάθαρα στο χέρι της Εκκλησίας. Υπήρχαν πάρα πολλοί άλλοι, ειδικού τύπου άνθρωποι, που πολλοί σύγχρονοί τους τους θεωρούσαν αγίους, ενώ σήμερα η Εκκλησία τους θεωρεί αιρετικούς.

Δεν πρέπει να μας ξεφεύγει ότι οι ειδικού τύπου αυτοί άνθρωποι είναι μια τεράστια μειονότητα μέσα στην Εκκλησία. Το ποιους θα επιλέξουμε από αυτούς (μερικοί από αυτούς μάλιστα έλεγαν και αντικρουόμενες απόψεις με άλλους αγίους), έχει να κάνει με το πως εμείς οι ίδιοι επιλέγουμε την αυθεντία του μύθου μας. Όταν λοιπόν κάποιος επιλέγει την μαρτυρία ενός αγίου, επικαλείται την μαρτυρία του εαυτού του και μάλιστα όχι την ειλικρίνεια αλλά την σοφία του. Φυσικά αν αυτή αμφισβητηθεί το επιχείρημα καταρρέει.

Οι εξαιρετικές αυτές μορφές, οι άγιοι της κάθε θρησκευτικής παράδοσης είναι για τον συγγραφέα πραγματικές, όμως η παρουσία τους καθόλου δεν αποδεικνύει την μοναδική αλήθεια της πίστης τους. Γιατί άραγε οι ορθόδοξοι άγιοι αποδεικνύουν την αλήθεια της Ορθοδοξίας και δεν τον κάνουν αυτό οι καθολικοί ή οι μουσουλμάνοι; Η πραγματικότητα της ύπαρξης πολλών θρησκειών και αγίων, μας δείχνει ότι δεν μπορεί να συμβαίνει αυτό που ισχυρίζονται.

Το θέμα της ερμηνείας τέλος των γραπτών των αγίων, περιέχει ένα μεγάλο ποσοστό αυθαιρεσίας, κάτι που αποδεικνύουν οι ατέλειωτες θεολογικές διαμάχες που στηρίζουν τις πλέον αντίθετες και αλληλοαναιρούμενες απόψεις, επικαλούμενοι την αυθεντία των ίδιων αγίων (131-5).

2.3 Καρδιά και λογική

Ο πιστός θα επιμείνει ότι ο άνθρωπος πιστεύει με την καρδιά όχι με τον νου. Κάποιοι θα προσθέσουν ότι η πίστη είναι προϊόν της σχέσης με τον Θεό και αυτή δεν μπορεί να στηριχτεί στην λογική αλλά στην καρδιά. Πράγματι το θρησκευτικό βίωμα είναι εσωτερικό, σχεδόν ανέκφραστο, δεν υποτάσσεται σε καμιά λογική. **Το θέμα είναι ότι οι θρησκευόμενοι που καταφεύγουν στην μείωση της λογικής, το κάνουν μόνο και μόνο για να μπορέσουν να δεχθούν ή και να επιβάλουν τον εαυτό τους και στους άλλους, μια συγκεκριμένη λογική ερμηνεία του βιώματός τους, χωρίς αυτή να μπορεί να περάσει από την λογική σκέψη. Αγώνίζονται κατά της κριτικής σκέψης για να επιβάλουν ανεμπόδιστα μια παράλογη λογική.** Το οντολογικό περιεχόμενο του χριστιανικού μύθου, δεν μπορεί να αποδειχθεί με βάση κάποιες εμπειρίες κάποιων ανθρώπων, γιατί πρόκειται για τυπική λήψη του ζητούμενου. Πρέπει να διακριθεί η πίστη εν γένει, από την πίστη σε συγκεκριμένη ιστορία. Ένα εσωτερικό βίωμα μπορεί να γεννήσει μία πίστη, αλλά όχι αναγκαστικά σε έναν συγκεκριμένο μύθο. Η ερμηνεία του εκ των πραγμάτων είναι στο πεδίο της λογικής -είτε το θέλει κάποιος είτε όχι (135-7).

Είναι υποκρισία να λέμε ότι με πίστη υπερβαίνουμε την λογική, και ταυτόχρονα να οικοδομούμε ένα λογικό σύστημα που θεμελιώνεται σε αυτή την υπέρβαση και να προβάλουμε για αυτό αξιώσεις οντολογικής εγκυρότητας.

Εδώ υπάρχει ένα ενδιαφέρον παράδειγμα: Ο έρωτας είναι προφανές ότι γίνεται με την καρδιά και σε πείσμα συνήθως της λογικής (για τον λόγο αυτό και οι θεολόγοι χρησιμοποιούν την έννοια του θείου έρωτα). Πως θα σας φαινόταν αν κάποιος πρόβαλε την εξής απαίτηση, γράφει ο Μέσκος: Για μένα η τάδε είναι η ομορφότερη γυναίκα στον κόσμο, απαιτώ να της αποδοθεί ο τίτλος της Μις Κόσμος και η φωτογραφία της να κοσμήει τα πρωτοσέλιδα των περιοδικών μόδας. Αν τον ρωτούσατε με ποιο δικαίωμα, θα σας έλεγε απλά γιατί για μένα έτσι είναι, είναι η ομορφότερη γυναίκα του κόσμου. Θεωρεί δηλαδή την δική του υποκειμενική κρίση, που εδράζεται στην προσωπική του σχέση με το αντικείμενο του πόθου του, ως γενικό κανόνα που πρέπει να αποδεχθούν όλοι. Αυτό ακριβώς

κάνουν και οι περισσότεροι πιστοί. Το βίωμα με τον Χριστό ή τον Βούδα ή με τον οποιοδήποτε θεό, που έχει ένας πιστός είναι καθαρά υποκειμενικό. Όταν λοιπόν το βίωμα αυτό το εκλογικεύει και το οντολογικοποιεί, δηλαδή από την αίσθηση που έχει για τα πράγματα, αποφαινεται για το πως είναι τα πράγματα και συγκεκριμένα ότι: Υπάρχει Θεός, ότι αυτός υπάρχει σε τριαδική μορφή, ότι το δεύτερο μέλος της Αγίας Τριάδος είναι άνθρωπος -ο Χριστός και ότι έχει μια προσωπική σχέση μαζί του, αλλά μάλιστα απαιτεί και από όλους τους άλλους κατοίκους της γης να αποδεχτούν την δική του πίστη. Αποφαινεται ταυτόχρονα ότι όλοι οι άλλοι που έχουν κάτι αντίστοιχο με τον Βούδα, τον Αλλάχ ή ακόμα και μια άλλη εκδοχή του Χριστού, ή λένε ψέματα, ή είναι πλανημένοι και ερμηνεύουν κατά το δοκούν τα δικά τους βιώματα (138-9).

Φυσικά δεν αντέχουν να πουν ότι η πίστη τους είναι υποκειμενική γιατί ο άνθρωπος θέλει να πιστεύει σε αντικειμενικές αλήθειες.

2.4 Η ασχήμια του μύθου

Το χριστιανικό μοντέλο χαρακτηρίζεται από μια συγκεκριμένη αισθητική, η οποία από μόνη της μπορεί να κάνει κάποιον να το απορρίψει ή να το αποδεχτεί. Το μοντέλο αυτό μπορεί να κριθεί με κριτήριο την δυνατότητά του να εναρμονίζεται με τις γνώσεις που συναποκομίζει η ανθρωπότητα με το πέρασμα των χρόνων, αλλά και την αισθητική, δηλαδή την αίσθηση του δικαίου, του καλού και του ωραίου, που επίσης αναπτύσσεται μέσα στις ανθρώπινες κοινωνίες. Αν ο μύθος ήταν όμορφος θα παραβλέπαμε ίσως κάποιες τεχνικές του αδυναμίες (141-2).

Η πίστη στην θεότητα του Χριστού (ο πυρήνας του Χριστιανισμού), έχει νόημα...όταν έχει νόημα. Με άλλα λόγια, όταν μπορεί να αποδοθεί στον Χριστό και την θεότητά Του **μία σαφής διήγηση**. Η Εκκλησία έχει αναπτύξει μία τέτοια διήγηση, το ερώτημα είναι πόσον μπορεί σήμερα να γίνει αποδεκτή. Στην πραγματικότητα ελάχιστοι το κάνουν, οι φανατικοί. Οι υπόλοιποι πιστεύουν στην θεότητα του Χριστού με έναν τρόπο που δύσκολα διακρίνεται από την πίστη σε ένα δικής τους κατασκευής είδωλο.

Στον Χριστό αποδίδονται παραδοσιακά: Η ενσάρκωση του δεύτερου προσώπου της Αγίας Τριάδος, κατά τρόπον τινά είναι μια οντότητα με δύο φύσεις -θεία και ανθρώπινη- ενωμένες σε ένα πρόσωπο. Είναι όμως όπως λένε ο Θεός που ήρθε να σώσει τον κόσμο και τον άνθρωπο.

Αν αντιστραφεί το υποκείμενο, ο άνθρωπος σώζεται από τον Χριστό, είδαμε

παραπάνω ότι δύσκολα αληθεύει. Στην πραγματικότητα το εύρος των ανθρώπων που είναι υποψήφιοι για σωτηρία, διαρκώς στενεύει, όσο αυξάνονται οι υποδιαίρέσεις στις χριστιανικές ομάδες. **Το συμπέρασμα λοιπόν είναι ότι ο Χριστός ήρθε να σώσει μόνο μια εκλεκτή ελίτ.** Τι σημαίνει αυτό: ότι ο Θεός έφτιαξε ένα τεράστιο σύμπαν, για να “καλλιεργήσει” γενιές επί γενεών, από τους οποίους ελάχιστοι εκλεκτοί θα ευτυχίσουν να ζήσουν μία αιώνια ευτυχία, με κόστος φυσικά τα ίσως και δισεκατομμύρια άλλων ανθρώπων, που θα καταδικαστούν στην αιώνια κόλαση. Με άλλα λόγια: ο Θεός ήρθε εδώ για να καταστρέψει το ανθρώπινο είδος, εξαιρώντας κάποιους ελάχιστους. Ομολογουμένως δεν υπάρχει πιο ανήθικη και αντιαισθητική άποψη από αυτήν. Ο Χριστός δηλαδή δεν σώζει αλλά καταστρέφει (143-6).

Φυσικά γράφει ο συγγραφέας ότι υπάρχουν απαντήσεις από τους θεολόγους: Η πρώτη ότι δεν φταίει ο Χριστός που οι περισσότεροι δεν θέλουν να σωθούν - ξεχνώντας ότι οι ίδιοι πιστεύουν ότι ο Χριστός είναι εκτός χρόνου και ξέρει το μέλλον, ότι ήξερε δηλαδή φτιάχνοντας τον κόσμο ότι οι άνθρωποι δεν θα σταθούν αντάξιόι του και παρ' όλα αυτά προχώρησε στο πείραμα για να παράξει τους εκλεκτούς. Άνθρωποι που αποδέχονται μέσα τους αυτή την απάνθρωπη ιδεολογία, είναι προφανές ότι θα εμφανίζουν και μέσα τους αντίστοιχη συμπεριφορά.

Η δεύτερη απάντηση που δίνουν είναι: Η υπόθεση της σωτηρίας είναι στα χέρια του Θεού και εμείς δεν ασχολούμαστε με το ερώτημα της σωτηρίας των άλλων **αλλά της δικής μας.** (Ο απόλυτος δηλαδή ωφελιμισμός). Κάποιοι το απαλύνουν επιπλέον, λέγοντας ότι με κάποιον τρόπο και οι υπόλοιποι θα σωθούν με τρόπο που μόνο ο Θεός γνωρίζει. Η άποψη αυτή θεωρεί ότι τα όρια μεταξύ σωτηρίας και απώλειας δεν είναι σαφή και καθορισμένα, δεν τα γνωρίζουμε επαρκώς ή δεν μας απασχολούν. Όμως η θεολογία των Πατέρων και Αγίων την οποία ούτε κρίνουν ούτε αρνούνται, δίνει σαφέστατες απαντήσεις και μάλιστα υποχρεωτικές.

Φυσικά αν όλοι σωθούν τότε και η ύπαρξη της Εκκλησίας είναι άχρηστη. Αν ο Χριστός δεν ήρθε στον κόσμο για να τον σώσει ιδρύοντας την Εκκλησία του, αλλά για άλλο λόγο, γιατί η Εκκλησία μας λέει τόσους αιώνες ένα μέγιστο ψέμα όσον αφορά τον εαυτό της και πως θα φαίνεται μετά από αυτό η αξιοπιστία της στα υπόλοιπα.

Κάποιοι ίσως πουν ότι η ενσάρκωση με τρόπο μαγικό έσωσε όλους τους ανθρώπους, τότε πάλι η Εκκλησία είναι άχρηστη και ψευδής (147-150).

Πέρα από την αισθητική, η Ορθοδοξία είναι ένα μοντέλο μεταφυσικό και ως τέτοιο συνεπάγεται ότι μπορεί να κριθεί μόνο έμμεσα, άλλα συνεπάγεται επίσης ότι μια τέτοια κρίση είναι όντως εφικτή. Και αυτό γίνεται γιατί κάνει διάφορες υποθέσεις για το παρελθόν και προβλέψεις για το μέλλον, επομένως εμπλέκεται στην ιστορία του ανθρωπίνου είδους, γεγονός που δημιουργεί ένα ευρύ πεδίο έλεγχου του. Ισχυρίζεται αρκετά πράγματα για την δημιουργία του κόσμου, έχει συγκεκριμένη αντίληψη για τον άνθρωπο και τα χαρακτηριστικά του, στοιχεία που μας επιτρέπουν να ελέγξουμε την αξιοπιστία του (142).

2.5 Ο μύθος της δημιουργίας και η πτώση

Θα δούμε λίγο την κοσμολογία και πως την έβλεπε ένας άνθρωπος την εποχή εκείνη που γράφτηκαν τα θεολογικά κείμενα και ίσως και σήμερα.

Ποια είναι η αιτία του σύμπαντος; Υπάρχουν δύο απαντήσεις:

- 1.** Το σύμπαν είναι αιώνιο, αυτό σημαίνει ότι: Το σύμπαν είναι αυτόνομο, ζει και εξελίσσεται με τις δικές του δυνάμεις ή δεν είναι αυτόνομο, διαμορφώνεται και εξελίσσεται κάτω από την επίδραση τρίτου παράγοντα που μπορούμε να ονομάσουμε ανώτερη δύναμη ή και Θεό.
- 2.** Το σύμπαν έχει αρχή.

Τότε δεν είναι αυτόνομο και είναι αποτέλεσμα δημιουργικής ενέργειας άλλου παράγοντα που συνήθως ονομάζουμε Θεό.

Στις μονοθεϊστικές θρησκείες η θεότητα είναι διαφορετική από το σύμπαν και είναι αυτή που το δημιουργεί.

Έχουμε έναν Θεό και ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο και αντιφατικό σύμπαν. Αν το σύμπαν είναι τόσο στενά εξαρτημένο με τον Θεό, πως εξηγείται αυτή η καταστροφική αντιφατικότητα που το χαρακτηρίζει.

Οι θρησκείες για να εξηγήσουν το φαινόμενο του κακού έχουν δύο λύσεις.

- 1.** Το κακό οφείλεται στην θεότητα, αυτό σημαίνει: Ή ο Θεός είναι κακός, ή ο Θεός έχει μια πολύπλοκη και αντιφατική δομή που ανακλάται στον σύμπαν. Είναι ανήκουστο να δεχθεί κάποιος την πρώτη εκδοχή, η δεύτερη περιλαμβάνει τον πολυθεϊσμό που δίνει πολλές εναλλακτικές, Υπάρχει και η λύση ενός διπόλου καλού-κακού Θεού που χρησιμοποιήθηκε ευρέως.
- 2.** Το κακό είναι έξω από την θεότητα.

Αυτή είναι η λύση του μονοθεϊσμού. Δεν μπορεί ο Θεός να είναι πολύπλοκος και με εσωτερικές αντιφάσεις (δες παρακάτω και το δόγμα της Αγίας Τριάδος), αλλά

φυσικά υπάρχει το πρόβλημα της σύνδεσης του Αγαθού με τον πολύπλοκο κόσμο.

Στον Χριστιανισμό τα πράγματα έμπλεξαν περισσότερο, λόγω της άδοξης “ιστορικής” δράσης του Χριστού, αντί για την αποθέωση (όπως περίμεναν τον Μεσσία οι Εβραίοι). έχουμε πάλι την μίξη καλού και κακού στην ίδια την πορεία του Χριστού στην Γη. Ο θάνατός του ταυτίστηκε με την αναμενόμενη θυσία του δικαίου. Μόνο που ξέφυγε από τα πλαίσια ενός περιούσιου λαού και συνδέθηκε με συμπαντικές αντιλήψεις και ιδέες (153-7).

Από τα πρώτα χριστιανικά κείμενα -του Παύλου- ξεκίνησε η εθνική εβραϊκή θρησκεία να γίνεται διεθνιστική, αυτό έγινε συνδέοντας τον Χριστό με τον Αδάμ, τον πρώτο άνθρωπο στην Γη.

Αυτός ο Αδάμ είναι που τελικά έφερε το κακό και διασάλεψε τις κοσμικές ισορροπίες. Πριν από αυτή του την πράξη, ο κόσμος ήταν τέλειος μέσα στην πληρότητα, την αφθαρσία και την ευτυχία χωρίς να υπάρχει κακό και αμαρτία.

Όλοι οι Πατέρες της Εκκλησίας το σχολιάζουν και μας ενημερώνουν για το αρχαίο αυτό κάλος που χάθηκε από την ανυπακοή του Αδάμ και πως όλη η φύση μαζί με τους ανθρώπους προσδοκά την σωτηρία που λαμβάνει χώρα με την έλευση του Χριστού. Ο Χριστός που ήταν τέλειος και δίκαιος καταδικάστηκε και πέθανε άδικα, αυτό έγινε για να λυτρωθεί ο άνθρωπος και η κτίση. Είναι ο εκλεκτός του Θεού και ο ενδιαμέσος του με τους ανθρώπους. Φυσικά δεν είναι ο αίτιος του κακού αλλά αυτός που διορθώνει το κακό που έκανε ο Αδάμ. Είναι ο νέος Αδάμ όπως τον αποκαλούν οι θεολόγοι. Στην ορθόδοξη παράδοση η σύνδεση του Χριστού με τον Αδάμ είναι τόσο στενά δεμένη, ώστε χωρίς τον Αδάμ και την αμαρτία του, ο Χριστός δεν έχει νόημα (158-160).

Από όλη αυτή την ιστορία ένα είναι ξεκάθαρο ότι η βιολογία του ανθρώπου άλλαξε με την Πτώση.

Η κάθε βιολογική δραστηριότητα χαρακτηρίζεται από την Εκκλησία ως παραχώρηση του Θεού -για να σκεπαστεί η γύμνια του, για να επιβιώσει σε έναν διεστραμμένο κόσμο. Όλα όσα κάνει ο άνθρωπος για να ζήσει, δηλαδή η χαρά, η λύπη, οι κοινωνία, η επιστήμη, η ηδονή της τροφής και του σεξ, είναι περιττά και ξεκάθαρα μεταπτωτικά φαινόμενα, αφού προ της Πτώσης δεν είχε να φροντίσει για τίποτα από αυτά.

Εδώ υπάρχουν τρία θεολογικά παρακλάδια:

α. Πλήρης απαξίωση της βιολογικότητας.

Με την αντίληψη αυτή η βιολογική ζωή είναι κάτι κατώτερο, εφόσον είναι αποτέλεσμα της κοσμικής καταστροφής και ο άνθρωπος οφείλει να ξεπεράσει για να ανέλθει στην χώρα του πνεύματος στηρίζεται στον νεοπλατωνισμό και εδώ θεμελιώνεται η ασκητική και αυστηρή ηθική και φυσικά η κακή σχέση του Χριστιανισμού με το σώμα και η κακή σχέση με οτιδήποτε προέρχεται από την Δύση.

β. Αποδοχή αναγκαστικά, της βιολογικότητας.

Η θέση τους είναι η αποδοχή στο ότι ζούμε σε μεταπτωτικό κόσμο. Είμαστε μεταπτωτικοί άνθρωποι, δεν πρέπει να κλονίζεται η πίστη μας ιδικά σε αυτά που συμβαίνουν στην Εκκλησία (αυτοί κυρίως είναι που δικαιολογούν με αυτό τον τρόπο όλα τα στραβά της Εκκλησίας).

γ. Η σύγχρονη και προοδευτική (!) **θεωρία των δερμάτινων χιτώνων.**

Η βιολογικότητα είναι ένα δώρο του Θεού προς τον μεταπτωτικό άνθρωπο, με το οποίο ενδύεται, και μπορεί με την βοήθειά του να επιβιώνει, μέχρις ο θεός να θέσει σε εφαρμογή το σχέδιο διόρθωσης του λάθους του Αδάμ. Υποτίθεται ότι δίνει θετική χροιά στην ανθρώπινη βιολογικότητα δεν την θεωρεί τόσο αρνητική, όσο προσωρινή, που αποβλέπει να βοηθήσει την πορεία του ανθρώπου προς την υπέρβαση.

Βλέπουμε ακόμα και στην πιο προοδευτική εκδοχή, ότι η τάση υποτίμησης και περιφρόνησης της βιολογικότητας του ανθρώπου είναι εμφανής. Το τι καταστροφή έχει δημιουργήσει αυτό στο σώμα της κοινωνίας είναι ανυπολόγιστο και φαίνεται σε ένα σωρό άσχετα μεταξύ τους συμβάντα, που μόνο ένα κοινωνιολόγος ή ψυχαναλυτής μπορεί να τα αναγνωρίσει και να τα ταυτίσει με την αιτία τους (ενοχές, απόρριψη της απόλαυσης, έννοια ελευθερίας -ευθύνης -πρωτοβουλίας κλπ κλπ) (161-2).

Το πρόβλημα στον Χριστιανισμό είναι ότι **η Πτώση και οι συνέπειές της είναι ο κεντρικός κορμός της χριστιανικής θεολογίας.**

Η Πτώση είναι αυτή που εξηγεί τον ρόλο του Χριστού στην ιστορία, δηλαδή από Αγάπη και μόνο για τον άνθρωπο (έτσι λένε), να εξαλείψει το λάθος του Αδάμ, το κακό από τον κόσμο. (Το γιατί θα έπρεπε να γίνει ακριβώς έτσι και αν θα μπορούσε ο Θεός να διορθώσει το κακό στην αρχή του, απλά και ξεκάθαρα, και σε γνώση όλων, είναι άλλο θέμα, μολονότι το ερωτηματικό παραμένει αναπάντητο, το γιατί η ενανθρώπιση άργησε είναι επίσης ένα θέμα, και τελικά γιατί παρά την ενανθρώπιση το κακό συνεχίζει, είναι το σπουδαιότερο) (163-4).

2.6 Σοκ και δέος

Φυσικά η Πτώση δεν υπάρχει. Αυτό το απέδειξε η Βιολογία, η Ανθρωπολογία και η Αστρονομία, όλες οι επιστήμες που κάνουν μελέτη του παρελθόντος.

Γιατί δεν υπάρχει Πτώση; “Γιατί δεν υπάρχει καμία αλλαγή στον τρόπο λειτουργίας του σύμπαντος ή της Γης στο παρελθόν, που να συνδέεται και να εξαρτάται από κάποιο γεγονός της ιστορίας του Homo Sapiens. Ο θάνατος, οι καταστροφικές διεργασίες και ο τρόπος που λειτουργεί σήμερα η ζωή, δεν εμφανίστηκαν με την είσοδο στον κόσμο της αμαρτίας μετά από κάποια παράβαση κάποιου ανθρώπου, αλλά είναι εγγεγραμμένα στις αφετηριακές προδιαγραφές του σύμπαντος. Το σύνολο λοιπόν των θεολογικών διδασκαλιών που στηρίζονται στην Πτώση, δεν έχουν σχέση με την αλήθεια. Είναι αποκυήματα της φαντασίας του Παύλου και όλων των Πατέρων και Αγίων της Εκκλησίας ως σήμερα” (165-6).

Η Βιολογία όμως δεν τελείωσε εδώ, Ο Θεός (αν υπάρχει φυσικά) δεν δημιουργεί τέλεια όντα αλλά ατελή, που μέσα από την διαδικασία της Εξέλιξης (που χριστιανικά είναι βάρβαρη -όσοι δεν μπορούν να εγκλιματιστούν πεθαίνουν) γίνονται ποιο πολύπλοκα.

Ο Θεός λοιπόν είναι ο μόνος αίτιος αυτού που λέμε κακό.

Δεν μπορείτε να φανταστείτε την καταστροφή που έδωσε η Επιστήμη στην Ορθόδοξη (και Καθολική) Εκκλησία, αφού η Πτώση είναι η βάση -ο πυλώνας που στηρίζεται. Όλες οι πατερικές διδασκαλίες, όλη η διδασκαλία του Παύλου στηρίζονται σε αυτήν. Μια καταστροφή της θεολογίας, που ούτε η Εκκλησία ούτε η Κοινωνία έχουν ακόμα συνειδητοποιήσει.

Φυσικά κάποιος που δεν έχει σχέση με την θεολογία, μπορεί να πει ότι καλά γιατί δεν αρκούμαστε σε μια συμβολική ερμηνεία της Γένεσης και της Πτώσης.

Για σκεφθείτε λοιπόν Η Πτώση δεν έγινε άρα δεν έχει οντολογικό περιεχόμενο, είναι συμβολική και έχει ψυχολογικό χαρακτήρα τότε:

Μένει έκθετος ο Θεός που δημιούργησε ένα κόσμο τόσο αντιφατικό και με τόσες καταστροφικές δυνάμεις μέσα του. Αν η Πτώση είναι συμβολική τότε και η σωτηρία που φέρνει ο Χριστός είναι και αυτή συμβολική και ψυχολογική. Οι πιστοί που αναγεννήθηκαν με το Βάπτισμα δεν έκαναν μυστήριο αλλά μια απλή τελετή. Αν όμως το Βάπτισμα δεν ανοίγει έναν οντολογικό δρόμο προς την σωτηρία, τότε το μέλος της Εκκλησίας από το μη μέλος δεν διαφέρουν, η μοναδικότητα της

Εκκλησίας και η μοναδική σχέση και δρόμος στον θεό και την αλήθεια δεν υπάρχουν. Είναι αδύνατον να δεχθεί η Εκκλησία την συμβολική μόνο ερμηνεία της Πτώσης γιατί θα καταρρεύσει. **Ακόμα και όσοι συζητούν για τον συμβολισμό της Πτώσης, δεν αρνούνται την οντολογική της διάσταση**, εκεί υπάρχει ένα λογικό άλμα. **Με την έλλειψη της Πτώσης ο Χριστός από κομιστής οντολογικής σωτηρίας εκπίπτει σε ένα ηθικολόγο κήρυκα**. Αυτό είναι ανήκουστο για την Εκκλησία, που έχει μπει σε ένα φαύλο κύκλο, από τον οποίο δεν μπορεί να βγει. (171-182).

2.7 Το δόγμα της Αγίας Τριάδος και το Άγιο Φως.

Σε έναν κόσμο σαν τον δικό μας η άγνοια για τα δογματικά θέματα είναι επικίνδυνη όπως θα φανεί παρακάτω. Η μορφή αυτή της θεότητας του Χριστιανισμού -η τριαδική έκανε να εμφανιστεί 350 χρόνια από την υποτιθέμενη εμφάνισή του Χριστού.

Ο Αριστοτέλης για να περιγράψει ένα ον δίνει δύο έννοιες την “μορφή” και την “ουσία”. Η ουσία είναι το κοινό στοιχείο, η κοινή ύλη που χαρακτηρίζει το είδος του όντος, και η μορφή τα ιδιαίτερα του χαρακτηριστικά. Αυτή η περιγραφή μεταγράφηκε από τους θεολόγους για την περιγραφή του ανθρώπου με τους όρους “φύση” και “πρόσωπο”. Για την θεολογική κατανόηση όμως, δεν περιγράφουν το ανθρώπινο ον, αλλά το συνιστούν, είναι κατηγορίες με οντολογικό περιεχόμενο. Η “φύση” του ανθρώπου του δίνει τα διάφορα ανθρώπινα χαρακτηριστικά (τις αισθήσεις, την σκέψη). Το “πρόσωπο” συνιστά τον άνθρωπο ως οντότητα και τον καθιστά ικανό για την σχέση του με την αγάπη (183-4).

Για την θεότητα έχουμε τρία πρόσωπα, αλλά μία φύση κοινή (ουσία). Με την κοινότητα της ουσίας διασώζεται ο μονοθεϊσμός, ενώ με τα τρία πρόσωπα μπαίνει ο Χριστός (δύο μόνο πρόσωπα θα μπορούσε εύκολα να ξεπέσει σε μια διωλιστική εξέλιξη καλού-κακού, έτσι βρέθηκε εύκολα τρίτος εταίρος), και το πνεύμα του Θεού (μια φράση που ήταν συχνή στις γραφές) προς τα έξω όμως εμφανίζονται σαν μία αδιαχώριστη μονάδα.

Στην πράξη οι θεολόγοι θεωρούν το μοντέλο αυτό ως πρότυπο για τον άνθρωπο, το πόσο φασιστικό είναι αυτό είναι προφανές, πλήρης κατάργηση της διαφορετικής ανθρώπινης φύσης και εθελοντικός αυτοευνουχισμός του ανθρώπου ώστε να αποκτήσουν όλοι κοινή θέληση. Αυτό επί Βυζαντίου ήταν εύκολο σαν στόχος, τώρα ο στόχος αντικαθίσταται με την υπακοή στην Εκκλησία. Δεν είναι τυχαία η αγαστή σχέση (ιστορικά) της Εκκλησίας με μοναρχικά και φασιστικά

καθεστῶτα. **Υπάρχει σαφής σχέση της Εκκλησίας και του Ολοκληρωτισμού αφού εθίζονται σε αυτόν υποδορίως και τον ταυτίζουν με το θέλημα του Θεού** -(εδώ παίρνει και ξεκάθαρο νόημα η αγαστή σχέση της Εκκλησίας με τον εκάστοτε Σουλτάνο) (185).

Είναι φανταστικό πόσο καλά κρυμμένο είναι το σκοτεινό και απάνθρωπο μοντέλο, στο οποίο πιστεύουν και στηρίζουν οι χριστιανοί.

Στο θέμα της “ουσίας” τώρα...

Επί Αριστοτέλη η έννοια της “ουσίας” είχε πραγματική σημασία, είχε οντολογικό χαρακτήρα, αφού αναφερόταν σε κάτι το χαρακτηριστικό και υλικό, όπως η ουσία της πέτρας που δεν μπορούσε τότε να αναχθεί σε κάτι άλλο. (φυσικά τα τέσσερα ριζώματα -γη, νερό, αέρας και πυρ-, ήταν μια θεωρητική προσέγγιση αναγωγής των φιλοσόφων). Με την εξέλιξη της Χημείας και της Φυσικής η οντολογική θεμελίωση της φυσικής πραγματικότητας έχει μετατοπισθεί στον μικρόκοσμο και έχει χαθεί. Την έννοια της ουσίας την χρησιμοποιούμε μεν συμβολικά ή περιγραφικά, χωρίς όμως να έχει οντολογική επάρκεια. Τι γίνεται όμως με την θεότητα; **Αν αυτή αποτελείται από μία ουσία (ομοούσιον) ή από χίλιες δεν έχει διαφορά, γιατί η λέξη στερείται πλέον οντολογικού περιεχομένου.**

Αν είναι προβληματική η χρήση της έννοιας της “ουσίας” για την περιγραφή της θεότητας, η χρήση της έννοιας του προσώπου είναι επιπλέον προβληματική. Το πρόσωπο είναι αυτό που κάνει τον άνθρωπο “να είναι”. Αυτό αντανακλά τον δυισμό σώματος και ψυχής. Ακόμα πιο προβληματική είναι η έννοια της “φύσης”. Όσο εξελίσσεται η Γενετική και η Βιολογία τόσο πιο αβέβαιοι είμαστε για το ποια είναι η ανθρώπινη φύση, αφού η διάκριση του ανθρώπου από τα ανώτερα θηλαστικά γίνεται όλο και πιο δυσδιάκριτη ακόμα και σε συμπεριφορές.

Τελικά το συμπέρασμα είναι ότι οι έννοιες, “πρόσωπο” και “φύση” που ακόμα και σήμερα οι θεολόγοι περιγράφουν τον θεό και τον άνθρωπο, δεν μπορούν να είναι εργαλεία οντολογικής υφής. Λειτουργούν συμβολικά ή περιγραφικά -πάντως συμβατικά-, δεν μπορούν να αποτελούν εργαλεία οντολογικής περιγραφής του ανθρώπου. Το συμπέρασμα από όλα αυτά είναι ότι ο τριαδικός χαρακτήρας της χριστιανικής θεότητας καταλήγει να είναι περιγραφή χωρίς περιεχόμενο. **Με άλλα λόγια η καύχηση των ορθοδόξων για την ορθοδοξία τους είναι λατρεία φαντασμάτων και ειδώλων** (187-191).

Τα πάρα πάνω δεν αναιρούν την πιθανή ύπαρξη θεού που μπορεί να έχει μία μορφή

τριαδικότητας ή δεκαδικότητας. Το θέμα είναι ότι η συγκεκριμένη μορφή της θεότητας όπως μας ήρθε από την αρχαία χριστιανική σκέψη, πάγωσε στον χρόνο (κάπου στον Μεσαίωνα). Μπορεί την εποχή εκείνη στην αφετηρία της να έδειχνε κομψοτέχνημα φιλοσοφικής σκέψης, αυτή την στιγμή δεν λέει τίποτα το ουσιαστικό.

Βλέπουμε ότι μια θεολογία που στηρίζεται σε έννοιες που προ πολλού έχουν χάσει το περιεχόμενό τους, μπορεί να οδηγεί σε παραλογισμούς, όπως είναι αυτός με το Άγιο Φως (που στην χώρα μας του αποδίδουμε τιμές αρχηγού κράτους!), αφού το φως δεν μεταδίδει καμία ουσία (ακόμα και αν δεχτούμε το θαύμα και ότι αυτό αρχικά είναι αγιασμένο), είτε σε παραλογισμούς ότι ο Θεός αποκαλύφθηκε αποκλειστικά σε κάποιους, αφήνοντας όλους τους άλλους απ' έξω (194-7).

Το θέμα είναι ότι η Εκκλησία κατανοεί με απόλυτο τρόπο έννοιες που είναι εντελώς σχετικές, άρα έχει λάθος στον πυρήνα της πίστης της, Δεν έχει ανάγκη να ξαναδιατυπώσει την πίστη αλλά να διορθώσει την πίστη, να βρει νέα πίστη, αν θέλει να αληθεύει, να έχει δηλαδή διδασκαλίες, που να μην είναι ούτε προφανώς λανθασμένες ούτε εντελώς αντιαισθητικές.

2.8 Το θαύμα του Ευαγγελισμού

Ο Χριστός συνελήφθη από την Παναγία κατά ένα θαυμαστό τρόπο, χωρίς την παρουσία ανδρός, αλλά εκ Πνεύματος Αγίου. Το πρόβλημα είναι ότι οι θεολόγοι, επένδυσαν πολύ σε αυτό το “θαύμα” και πάνω σε αυτό στηρίζονται πολλές διδασκαλίες, οι οποίες στήθηκαν στην άγνοια που είχε τότε ο κόσμος στην διαδικασία της σύλληψης, με αποτέλεσμα σήμερα το οικοδόμημα αυτό να είναι στον αέρα.

Η σύλληψη έγινε με την δράση του Αγίου Πνεύματος και από εκείνη ακριβώς την πρώτη στιγμή, εξ άκρας συλλήψεως, η Μαρία γίνεται Παναγία, δηλαδή αγιάζεται στον υπέρτατο βαθμό για άνθρωπο. Αυτή ακριβώς είναι η αιτία που οι χριστιανοί θεωρούν ότι από την στιγμή της σύλληψης έχουμε πλήρη άνθρωπο (με ότι συνεπάγεται αυτό στο θέμα του ελέγχου των γεννήσεων, της αντισύλληψης, των εκτρώσεων κ.λπ).

Επίσης δόθηκε πολύ σημασία ότι ο Χριστός γεννήθηκε με απουσία ανδρικού σπέρματος, η σύλληψή του ήταν άσπορος, χωρίς την ανδρική συμμετοχή. Το σχήμα είναι: Ο Χριστός έχει μητέρα άνθρωπο (αφού είναι άνθρωπος), δεν έχει πατέρα άνθρωπο, έχει πατέρα τον Θεό -άρα είναι θεάνθρωπος.

Είδαμε ότι έργο του Χριστού όπως λένε οι θεολόγοι ήταν η αναίρεση του προπατορικού αμαρτήματος. Αν ήταν ένας απόλυτα φυσιολογικός άνθρωπος θα ήταν και αυτός φορέας του προπατορικού, αυτό είναι άτοπο, γιατί τίθεται το θέμα αν το είχε πως θα το αναιρούσε, και πως θα ήταν να είναι ταυτόχρονα και Θεός και αμαρτωλός. Έπρεπε προφανώς να είναι πλήρης άνθρωπος αλλά αμέτοχος από το προπατορικό. Η θαυμαστή του σύλληψη έλυσε το πρόβλημα. Αλλά ενείχε ο κίνδυνος να ταυτιστεί η μετάδοση του αμαρτήματος με την σεξουαλική πράξη (πολλοί δεν είχαν καμία αντίρρηση και υπήρξαν κάποιοι -αιρετικοί, αλλά πάντα υπάρχουν και πολιτικές βλέψεις και θέση κατά της αναπαραγωγής ήταν και είναι αντικοινωνική). Η έμφαση μεταφέρθηκε στην απουσία σπέρματος. Δηλαδή ο Χριστός ήταν αναμάρτητος γιατί δεν υπήρξε ανδρικό σπέρμα -άσπορος.

Σήμερα η Βιολογία και η Γενετική είναι ξεκάθαρες. Μία γυναίκα δεν μπορεί να γεννήσει άνδρα, χωρίς την παρουσία ανδρικού σπέρματος (μπορεί με κλωνοποίηση αλλά θα γεννήσει μόνο γυναίκα).

Δεν μπορεί λοιπόν κάποιος να πιστεύει στην άνευ σπέρματος γέννηση του Χριστού εκτός αν δεν ήταν άνδρας. Από την στιγμή που είναι άνδρας το σπέρμα ήταν εκεί, άρα και ο πατέρας. Όλη η διαδικασία για την άσπορο σύλληψη, αποδεικνύεται αποτέλεσμα της δημιουργικής φαντασίας των χριστιανών θεολόγων και των Πατέρων της Εκκλησίας και των Αγίων φυσικά. Εφόσον λοιπόν υπάρχει πατέρας και κανείς δεν μπορεί να το αρνηθεί, ας μας εξηγήσουν γιατί δεν ήταν μέτοχος και φορέας του προπατορικού.

Αν οι Πατέρες της Εκκλησίας ανέπτυξαν τις σχετικές τους διδασκαλίες με την βοήθεια του Αγίου Πνεύματος, τότε ή το Άγιο Πνεύμα τους είπε ψέματα, ή δεν υπάρχει, ή και, είπαν ότι είπαν με την βοήθεια της δημιουργικής τους φαντασίας.

Άλλη μια συνέπεια είναι ότι η λατρεία στις εικόνες της Παναγίας με την συμμετοχή του κράτους μάλιστα, είναι ή δεν είναι μια ειδωλολατρία (198-204);

2.9 Ανθρωπολογία

Οι εξελίξεις στην γενετική δεν είναι τυχαίο που έχουν αποσπάσει την μεγαλύτερη προσοχή και “μῆνιν” της Εκκλησίας. Η τεχνητή γονιμοποίηση συνιστά πλήρη ανατροπή της ορθόδοξης ανθρωπολογίας με σημαντικές προεκτάσεις.

Είδαμε ότι ο άνθρωπος αποτελείται κατά την θεολογική αντίληψη από σώμα και ψυχή. Το σώμα διαλύεται και η ψυχή συνεχίζει την πορεία της, όμως ο άνθρωπος δεν επιβιώνει. Η αιώνια επιβίωση του ανθρώπου θα λάβει χώρα στην Δευτέρα

Παρουσία, οπότε θα ενωθούν οι ψυχές με τα αναστημένα σώματα, και θα υπάρξουν εκ νέου άνθρωποι με έναν τρόπο διαφορετικό από τον τωρινό, χωρίς κανείς να ξέρει την διαφορά.

Το τι είναι ψυχή και αν υπάρχει είναι ακόμα άδηλο, αυτό που είναι σίγουρο ότι η άποψη του Ωριγένη περί προϋπαρξίς των ψυχών, θεωρήθηκε για την Εκκλησία αιρετική. Οι ψυχές για τον Χριστιανισμό δημιουργούνται από το μηδέν, φυσικά από τον Θεό, κάθε φορά που συλλαμβάνεται μια ανθρώπινη ύπαρξη. Δηλαδή δεν μπορεί να γεννηθεί ένας άνθρωπος αν δεν το θέλει ο ίδιος ο Θεός.

Στην τεχνητή γονιμοποίηση όμως, δεν υπάρχει καν η τυχαιότητα ως προς την φάση της σύλληψης που υπάρχει σε φυσιολογικές καταστάσεις, όπου ίσως κάποιος μπορούσε να το αποδώσει στον Θεό. Το σπερματοζώαριο εισέρχεται πάντα στο ωάριο και η γονιμοποίηση ξεκινάει πάντοτε. **Στην πράξη με βάση την χριστιανική λογική ο γιατρός κάθε φορά βιάζει τον παντοδύναμο Θεό να δημιουργεί ψυχές ή ο ίδιος είναι Θεός.**

Επιμένοντας στην ύπαρξη ανθρώπινης ψυχής και ανθρώπου εξ άκρας συλλήψεως, παραλογιζόμαστε σε μέγιστο βαθμό.

Συνεχίζει ο συγγραφέας για το θέμα της ψυχής λέγοντας ότι η ανάπτυξη της βιοτεχνολογίας, της ψυχολογίας και της ψυχιατρικής έχουν φέρει σε δύσκολη θέση την ανεξάρτητη πνευματική υπόσταση της ψυχής, με παραδείγματα από την έρευνα στην κατάθλιψη και την σχιζοφρένεια όπου φαίνεται ότι **το σώμα είναι αυτό που καθορίζει τις ψυχικές εκδηλώσεις**. Αυτό φυσικά είναι σε αντίθεση με όλες τις πατερικές διδασκαλίες που θεωρούν τις ψυχικές καταστάσεις ενεργήματα της άυλης και πνευματικής ψυχής... *“Δεν είναι όμως μόνο το γεγονός ότι δεν φαίνεται να υπάρχει ψυχή ως διαφορετική “ουσία” αλλά και το πλήθος των ψυχικών φαινομένων έχουν καθαρά βιολογική βάση και όχι πνευματική”*. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ότι η έκφραση “αμαρτία” είναι λάθος. Εδώ φέρνει παραδείγματα από την σεξουαλική λειτουργία και πως οι πιστοί και ασκητές προσπαθούν σε λάθος βάση, να πνίξουν το τέρας που ορθώνεται μέσα τους ή κάτω τους. Καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι άλλο είναι ο έλεγχος της σεξουαλικής ορμής και άλλο ή μη ύπαρξή της, που οφείλεται καθαρά στην βιολογία του σώματος. Εδώ μπαίνει και το θέμα του αν ο Χριστός είχε σεξουαλικότητα που ως θεός η Εκκλησία το αρνείται, αφού θεωρείται πειρασμός, και φυσικά αποδεικνύει για άλλη μια φορά πόσο λάθος είναι οι θεωρήσεις των πατέρων και της Εκκλησίας (205-218).

2.10 Το πρόβλημα της ελευθερίας

Τα προβλήματα που υπάρχουν στην ανθρωπολογία της Εκκλησίας οδηγούν και σε αντίστοιχα προβλήματα όσον αφορά την έννοια της ελευθερίας του ανθρώπου.

Η ελευθερία θεωρείται σαν έκφραση της εικόνας του Θεού στον άνθρωπο, αλλά ταυτόχρονα, για τους θεολόγους, το άλλοθι για τα κακά που συμβαίνουν εντός και εκτός Εκκλησίας. Για την κοινωνία έχει σχέση με το θέμα της ευθύνης του ανθρώπου.

Φυσικά για τους θεολόγους είναι θέμα οντολογικό στο οποίο στηρίζεται το ασκητικό και ηθικό τους οικοδόμημα.

Είναι ο άνθρωπος ελεύθερος να επιλέξει ή όχι την αμαρτία και φυσικά είναι ελεύθερος να διαλέξει ή όχι τον Θεό;

Βασικό στοιχείο της ηθικής της Εκκλησίας είναι ότι ο άνθρωπος γεννιέται σαν άγραφος πίνακας και τούτο γιατί όλοι οι άνθρωποι ξεκινούν με τις ίδιες προϋποθέσεις. Οι Πατέρες τονίζουν ότι οι παρατηρούμενες διαφορές στον άνθρωπο είναι ξεκάθαρα αποτέλεσμα του περιβάλλοντος και φυσικά δεν μπορούν να κάνουν αλλιώς, γιατί αποδοχή της διαφορετικότητας στην ηθική προδιάθεση, θα απευθυνόταν στον Δημιουργό σαν υπαίτιο τυχόν αδικιών. Αλλά όπως είδαμε για το προβληματικό περιβάλλον δεν ευθύνεται ο Θεός αλλά ο Αδάμ το φίδι κλπ. δηλαδή η Πτώση. Από την στιγμή λοιπόν που ζούμε σε μεταπτωτικό περιβάλλον αν και η φύση μας είναι άγραφη επηρεάζεται από αυτό και είναι ελαττωματική. Εδώ η Εκκλησία με το Βάπτισμα διορθώνει τα πράγματα και η φύση ξαναγεννιέται, γίνεται προπτωτική δηλαδή τέλεια, αλλά πάλι επηρεάζεται από το καταραμένο περιβάλλον που είναι μεταπτωτικό και έτσι έχουμε συνεχή ανάγκη την Εκκλησία, τα Μυστήρια κλπ Το θέμα όμως το έλυσε η γενετική. Ο άνθρωπος δεν είναι άγραφος πίνακας, αλλά γεννιόμαστε με πολλά σχέδια προσχεδιασμένα στον πίνακα της ύπαρξής μας το καλούμενο και DNA, τόσο σε θέματα σωματικά και πνευματικά όσο και ηθικά. Αυτό φυσικά βάλει ακόμα περισσότερο την θεολογία ότι η ψυχική μας έκφραση οφείλεται στην λειτουργία της ψυχής.

Εκτός αυτού ένα μεγάλο μέρος των επιθυμιών και αμαρτιών μας έχουν σαφή βιολογική και κληρονομική βάση, που σημαίνει ότι η χριστιανική ηθική κάτω από τα νέα δεδομένα, χαρακτηρίζει ως αμαρτωλά τα ίδια τα έργα του Θεού.

Το σημαντικότερο όμως είναι ότι το Βάπτισμα, που υποτίθεται αλλοιώνει την βιοχημική λειτουργία του ανθρώπου, αφού τον φέρνει στο προπτωτικό στάδιο και

καταργεί την βιολογική βάση της αμαρτίας, κάνει από εκεί και πέρα την επιλογή της αμαρτίας επιλογή του ίδιου (κάτι που προφανώς πριν από το βάπτισμα δεν είχε). Το θέμα είναι ότι και αυτό είναι μία ωραία φαντασία των Πατέρων αφού ποτέ κανείς δεν διαπίστωσε οποιαδήποτε αλλαγή ή διαφοροποίηση του τρόπου ή της συμπεριφοράς για έναν βαπτισμένο σε σχέση με έναν αβάπτιστο.

Αυτό σημαίνει ότι ο άνθρωπος δεν είναι οντολογικά ελεύθερος απέναντι σε αυτό που η Εκκλησία ονομάζει αμαρτία.

Το αν μπορεί κάποιος να πιστεύει ή όχι στον Θεό έχει δύο εκδοχές:

1. Η ύπαρξη πολλών θρησκειών, φανερώνει ότι ο Θεός δεν θέλει οι άνθρωποι να έχουν ενιαία άποψη για αυτόν, ούτε ότι υπάρχει ένα θέλημα του. Αυτό σημαίνει ότι δεν έχει σημασία το να πιστεύει ή όχι. Μπορούμε να το δούμε και εκ του αντιθέτου, αν δηλαδή η πίστη είχε ιδιαίτερη σημασία τότε ο Θεός θα έδινε όλα τα απαραίτητα στοιχεία για να την δεχθεί ο άνθρωπος. Φυσικά οι χριστιανοί θεολόγοι δεν αναφέρονται σε αυτήν.

2. Όπως είδαμε στα πλαίσια της Εκκλησίας όλες οι άλλες θρησκείες πίστεις κλπ διαγράφονται ή ξεχνιούνται εύσχημα. Όλοι οι άνθρωποι του πλανήτη οφείλουν να δεχθούν την δική τους πίστη και να υπακούουν το θέλημα του Θεού, όπως φυσικά το φαντάζονται οι ίδιοι ακριβώς. Και είναι λένε απόδειξη της μεγαλοθυμίας και της αγάπης του προς το ανθρώπινο είδος, που ενώ δεν τον ακούμε ακόμα υπάρχουμε. Τυπικός κυκλικός συλλογισμός. Φυσικά κάτι που δεν πολυλέγεται πλέον για ευνόητους λόγους, είναι ότι όποιος δεν υπακούει την δική τους εκδοχή και μόνο, έχει εξασφαλισμένο καζάνι στην κόλαση και αυτό να το πιστεύουν. Εντυπωσιακή ελευθερία παρόμοια με με την ιστορία του Αδάμ!

Είναι προφανές ότι η οντολογική ελευθερία που ευαγγελίζονται οι θεολόγοι και οι Πατέρες είναι μια ακόμα βεβαιωμένη θεολογική πλάνη.

“Δεν μπορεί λοιπόν κανείς να μιλά για ανακαίνιση της ανθρώπινης φύσης με το Βάπτισμα, αφού τίποτα δεν αλλάζει στην βιοχημεία του εγκεφάλου μας με αυτό, και η “αμαρτία” (όπως την έχουν καθορίσει), παραμένει μέσα μας με την μορφή της Χημείας...ότι και να κάνει ο εγκέφαλος θα εκκρίνει τα ίδια χημικά για όσον καιρό έχει καθορίσει το DNA...το γεγονός ότι σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχει και αντίστροφη πορεία, και η ψυχική ενέργεια επιδρά στην δράση του εγκεφάλου, δεν αίρει την πραγματικότητα ότι η πλειοψηφία των συμπεριφορών μας καθορίζεται πολύ ή λίγο από την βιολογία μας...η ψυχή (αν υπάρχει) δεν είναι ανεξάρτητη από το σώμα όπως απαιτεί η πατερική περί ανθρώπου παράδοση. Πραγματικά η

αποτυχία της είναι ολοκληρωτική” (219-228).

2.11 Η Εκκλησία και οι άγιοι

Η ύπαρξη των Αγίων για τους οποίους υπάρχει μία ιδιότυπη λατρεία στην Εκκλησία, έχει ήδη απαντηθεί. Ο συγγραφέας θέλει όμως να διερευνήσει το θέμα περισσότερο φέρνοντας σαν παράδειγμα τον Παΐσιο τον οποίον και γνώρισε και φθάνει στην ακαταμάχητη λογική συνεπαγωγή που κάνει κάθε καλός χριστιανός: *“Ο Παΐσιος ήταν καλός άνθρωπος ίσως και άγιος, έγινε άγιος γιατί εφάρμοσε σωστά την διδασκαλία της Εκκλησίας, επομένως η διδασκαλία αυτή είναι σωστή και δεν συναντάμε συχνά τέτοιους αγίους γιατί δεν εφαρμόζεται σωστά η διδασκαλία αυτή”*. Το θέμα φυσικά είναι ότι η διδασκαλία της Εκκλησίας είχε θετικά αποτελέσματα στην ζωή του αγίου μόνο και μόνο γιατί ήταν ήδη ένας σπάνιος άνθρωπος, κάτι που φυσικά γίνεται σε όλες τις θρησκείες. Αν η διδασκαλία της Εκκλησίας ήταν τόσο καλή, η Εκκλησία θα ήταν γεμάτη από τέτοιους έστω λίγο κατώτερους, αλλά θα ξεχώριζαν και η ποιότητα των εκκλησιαζομένων και πιστών, θα απείχε παρασάγγες από τους υπόλοιπους. Κάτι τέτοιο όμως είναι προφανές ότι δεν συμβαίνει, και μάλιστα συμβαίνει το αντίθετο. Ακόμα και οι εκκλησιαστικοί αναρωτιούνται γιατί όλα πάνε στραβά και οι άνθρωποι της Εκκλησίας δεν εφαρμόζουν αποτελεσματικά την υπέροχη αυτή διδασκαλία. Σαν να έλκει η Εκκλησία το “κατακάθι της κοινωνίας” που δεν καταλαβαίνουν ή δεν θέλουν να εφαρμόσουν τα θεάρεστα που αυτή διδάσκει. Φυσικά υπάρχει η αιτιολογία ότι όπως το κακό δημιούργησε την πτώση έτσι το κακό φταίει που δεν πετυχαίνει το σχέδιο Β’ του Θεού για την σωτηρία. Η πραγματικότητα φυσικά είναι ότι οι άνθρωποι που πλαισιώνουν την Εκκλησία κάθε άλλο παρά κατακάθια είναι και στην πραγματικότητα θέλουν να την ακολουθήσουν. Το γεγονός ότι δεν καταφέρνουν να την ακολουθήσουν, είναι γιατί η θεολογία τους έχει τόσα κρυμμένα ψέματα όπως είδαμε και άλλα τόσα, που μαζί με την έπαρση της κατοχής της μοναδικής αλήθειας, δημιουργούν ένα επικίνδυνο ιδεολογικά μείγμα που μπορεί να καταστρέψει τους καλύτερους ανθρώπους. Και φυσικά το ερώτημα που ακολουθεί είναι: αν συμβαίνει αυτό, γιατί εμφανίζονται αυτές οι μορφές;

Εδώ η απάντηση του Μέσκου είναι ότι *“από τα λίγα κείμενα των βίων των αγίων βλέπει κανείς ότι αυτοί ακολούθησαν διαδρομές μέσα στον εκκλησιαστικό χώρο, οι οποίες ήταν διαφορετικές από τις συνήθειες και οι οποίες μεταφράζονται σε αμφισβήτηση της εκκλησιαστικής διδασκαλίας. Ήταν διαδρομές υψηλού κινδύνου εξισορρόπησης αντιθέτων στοιχείων, διαδρομές διαφυγής από τα αδιέξοδα της*

εκκλησιαστικής διδασκαλίας και για αυτό μόνο ιδιαίτεροι άνθρωποι μπορούσαν να ακολουθήσουν και για αυτό είναι και ελάχιστοι". Αντίθετα αν η διδασκαλία ήταν σωστή και είχε την μοναδική αυτή ικανότητα να αναδεικνύει τέτοιους ανθρώπους, η διαφορά ενός άγιου από έναν άλλο θα οφείλεται στην διαφοροποίηση από την αφοσίωσή τους στην διδασκαλία και μόνο. Αυτό σημαίνει ότι κάτω από τον κάθε Παίσιο θα υπήρχε ένα μεγάλο σύνολο ανθρώπων και πλήρης και συνεχόμενη κατανομή σε όλη την γκάμα των ποσοστών επίτευξης του στόχου. Λίγοι φθάνουν στην κορυφή, αλλά οι από κάτω είναι αρκετοί και λίγο πιο κάτω περισσότεροι. Φυσικά τέτοια εξέλιξη στην Εκκλησία δεν υπάρχει, και το συμπέρασμα είναι ότι οι άνθρωποι αυτοί (οι άγιοι) ήταν έτσι και δεν έγιναν ακολουθώντας την διδασκαλία, ή οποία ήδη έχει δειχθεί ότι μπάζει από παντού (229-239).

2.12 Το λυκόφως του χριστιανικού μονοθεϊσμού

Στο σημείο αυτό ο συγγραφέας κάνει μία σύνοψη και διαπιστώνει ότι σημαντικότερες διδασκαλίες, που για αιώνες εθεωρούντο ως προϊόντα θείας αποκάλυψης, είναι προϊόντα δημιουργικής φαντασίας των χριστιανών θεολόγων. Αν η Εκκλησία στην εποχή της ακμής της δεν ήξερε τι έλεγε, πως μπορεί να απαιτεί να την ακούσει κανείς στα σοβαρά σήμερα όταν πνίγεται στα σκάνδαλα και στην διαφθορά.

Το ερώτημα που ακολουθεί είναι πως τόσο σοβαρά πράγματα δεν τα διέγνωσε εγκαίρως ο συγγραφέας, και απαντά ότι σε ένα θέμα ή Εκκλησία έχει εξαιρετική επιτυχία, αυτό του μάρκετινγκ (240-5).

3. ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΕΛΙΓΜΩΝ ΔΙΑΦΥΓΗΣ

Οι απολογητές θεολόγοι έχουν να αντιμετωπίσουν δύο επίπεδα. Το πρώτο είναι το ιστορικό, ένα τμήμα υλικό ορατό, ψηλαφητό και απίστευτα κακό και το δεύτερο το θεολογικό που για αυτούς είναι σχεδόν άυλο, πνευματικό, η υλοποίηση της χριστιανικής τελειότητας που είναι εκτός συζήτησης. Η πρώτη τους τακτική είναι ο απόλυτος διαχωρισμός των δύο αυτών επιπέδων. Συζητούν με εξαιρετική ειλικρίνεια όλα τα προβλήματα και σκάνδαλα της Εκκλησίας αλλά δεν διαπραγματεύονται την πυρηνική διδασκαλία του Χριστιανισμού που μένει εκτός κριτικής, καλύπτοντας εντέχνως έτσι το ότι το ένα έχει άμεση σχέση με το άλλο (247-255).

Ο εσωτερικός διάλογος στην Εκκλησία είναι πρακτικά ανύπαρκτος λόγω της ίδιας της διδασκαλίας που αναπτύσσεται μέσα από διαδικασίες εσωτερικού μονολόγου.

Δεν υπάρχει σύνθεση απόψεων, ιστορικά η μία άποψη εξολόθρευε την άλλη με όποιο κόστος. Κριτήριο αληθείας είναι η προσωπική σχέση του θεολόγου με τον Χριστό και αφού ο ίδιος δεν είναι αφελής να την πει στους άλλους και τον περάσουν για ψώνιο, την αφήνει να εννοηθεί, ή αφήνει τους άλλους να το λένε. Πιο λογικό κριτήριο είναι, η στήριξη σε πρόσωπα του παρελθόντος που είχαν την κατάλληλη σχέση με τον Χριστό και που εξασφαλίζουν την γνώση για όλα. Σχετικό με αυτό είναι το γεγονός ότι οι σπουδές και οι τίτλοι καταλήγουν ένα είδος φετίχ για τους εκκλησιαστικούς. Μια θεολογία που αναπτύσσεται αυτοαναφορικά, ποτέ δεν κάνει διορθώσεις και αυτοκριτική και τα λάθη συσσωρεύονται με την πάροδο αιώνων. Η θεολογική συζήτηση ποτέ δεν γίνεται επί του πρακτέου αλλά μεταφέρεται εντέχνως στην διερεύνηση των ψυχολογικών κινήτρων αυτού που κινεί το θέμα, στον ψυχισμό του με σκοπό την δημιουργία ενοχών και την απόκτηση εμφανούς πλεονεκτήματος (255-9).

Η Εκκλησία κάτω από την αμηχανία της για την ίδια την διδασκαλία της αποχριστιανοποιείται, δηλαδή οργανώνεται σαν ο Χριστός να είναι μια συμβολική αλληγορική και όχι μια οντολογική πραγματικότητα. Τα επίσημα κηρύγματα με αφορμές εορτών είναι πλέον καθαρές ηθικολογίες. Η Εκκλησία πια ντρέπεται να μιλήσει για τον Χριστό, γιατί όλοι σχεδόν ξέρουν βαθιά μέσα τους ότι τα πράγματα δεν είναι έτσι ακριβώς.

Οι εκκλησιαστικοί είναι μοναδικοί στο να προβάλλουν ότι σημαντικό ή καλό κάνουν και να θάβουν τα υπόλοιπα. Δεν πιστεύουν στον Θεό ή στον Χριστό, πιστεύουν όμως στην Εκκλησία, στο Μοναστήρι, στον Γέροντα ή στο Άγιον Όρος και μόνο αυτά τους απασχολεί να μην θιχτούν (264-272).

Σε θέματα επιστήμης έχουν αναπτύξει εξαιρετικές μεθόδους. Ποτέ δεν είναι ικανοποιημένοι αν δεν υπάρχει ξεκάθαρη απόδειξη στο 1000% για αυτό που τους ενοχλεί. Είναι άπειρα απαιτητικοί για την γνώση που αποκτάμε από την επιστήμη, αλλά ταυτόχρονα άπειρα μη απαιτητικοί για την γνώση που αποκτάμε από τις γραφές, τα πατερικά κείμενα, είτε από την παράδοση (273-4).

Άλλη τακτική είναι η μη απάντηση σε ερωτήματα που τίθενται και απάντηση σε ερωτήματα που δεν τίθενται, όπως και η ιδέα ότι τα προβλήματα που εμφανίζει η θεολογία είναι πρόβλημα γλώσσας, δηλαδή το γλωσσικό ένδυμα είναι απαρχαιωμένο και ακατανόητο για τον σύγχρονο άνθρωπο κάτι που έγινε την δεκαετία του '60 και οδήγησε σε αποτυχία και κοινοτυπίες.

Το βιβλίο τελειώνει λέγοντας ότι εσχάτως έχουν ήδη εμφανιστεί κάποιες θεολογικές προτάσεις έξω από αυτό το εκκλησιαστικό πλαίσιο (Στέλιος Ράμφος, Το μυστικό του Ιησού), και ότι θα κάνει και την δική του πρόταση στο μέλλον, κάτι φυσικά που δεν θα είναι μια νέα θρησκεία, αλλά μια προσπάθεια για την εκ νέου κατανόηση του θείου, που να έχει πραγματικό νόημα, χωρίς ο πιστός να υποκύπτει στους ηθικούς εκβιασμούς της Εκκλησίας.

***

Σχόλια στο κείμενο και συμπεράσματα

Είναι ένα θεολογικό βιβλίο 280 σελίδων, που δεν έχει όμως θεολογική γλώσσα και αυτό είναι το πλεονέκτημά του. Στο τέλος του έχει σε άλλες 36 σελίδες, παραπομπές και σχόλια για τους απαιτητικούς που επεξηγούν και τεκμηριώνουν τις απόψεις του συγγραφέα. Ο Μέσκος είναι θεϊστής, αυτό είναι προφανές, απορρίπτει όμως με την λογική όλο το θρησκευτικό οικοδόμημα της Εκκλησίας και με το βιβλίο αυτό, μας δείχνει ξεκάθαρα τον διπρόσωπο και εξουσιαστικό χαρακτήρα της, που δυστυχώς επηρεάζει όλη την ελληνική κοινωνία. Η κριτική του είναι ξεκάθαρη τεκμηριωμένη με παραπομπές στις γραφές και με πολλά παραδείγματα κειμένων σύγχρονων θεολόγων. Προσωπικά κατάλαβα πράγματα που δεν είχα συνειδητοποιήσει και όταν ακούω στο ραδιόφωνο κάποιον να θεολογεί, μπορώ να τον χαρακτηρίσω σε πιο ρεύμα κινείται και πως εμφανίζει ή καλύπτει τον χριστιανικό μύθο.

Είδαμε σε μια εκτεταμένη ανάλυση το έργο του Μέσκου “Σόκ και Δέος”, που παρουσιάζει τον κεντρικό πυρήνα της ορθόδοξης χριστιανικής θεολογίας και φυσικά τον απορρίπτει με την λογική αλλά και την επιστήμη. Η ανατροπή αυτή θα έπρεπε να είχε γίνει εδώ και καιρό, μόνο που η Εκκλησία έχει το χρήμα και την δύναμη και ένα εκπληκτικό μάρκετινγκ, που την βοηθάει να κρύβει το άρρωστο της κομμάτι εντέχνως και να προβάλλει ένα εξιδανικευμένο. Το έργο αυτό θα έπρεπε να είναι το ευαγγέλιο αυτού που ενδιαφέρεται για το χριστιανικό φαινόμενο ειδικά το ορθόδοξο ή αυτού που διαλέγεται με απολογητές.

Βιβλιογραφία:

Αρσένιος Μέσκος, “Σοκ και Δέος – ο Θεός στην μετά Χριστόν εποχή”, εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 2009.

Παραπομπές:

1. Καθημερινή 14-2.1999, σε άποψη που πρωτοδιατύπωσε ο Ι. Ρωμανίδης. Ο συγγραφέας δίνει και ένα link που δυστυχώς δεν δουλεύει.

2. http://antifono.gr/portal/index.php?option=com_content&task=view&id=479&Itemid=89.

Φιλίστωρ